

Motion till riksdagen 2009/10:Ju265

av Eva Olofsson m.fl. (v)

Mäns våld mot kvinnor, samkönat partnervåld, hedersrelaterat våld och förtryck

1 Innehållsförteckning

2	Förslag till riksdagsbeslut	3
3	Mäns våld mot kvinnor	7
4	Regeringens handlingsplan mot mäns våld mot kvinnor.....	8
5	Livsvillkoren för kvinnor med skyddad identitet	9
6	Besöksförbud	10
7	Kommunernas ansvar för mäns våld mot kvinnor.....	11
7.1	Kontaktpersoner för våldsutsatta kvinnor	13
7.2	Brist på boende för våldsutsatta kvinnor	13
8	En nationell haverikommission för utredning av dödligt våld mot kvinnor.....	14
9	Kvinnojourerna	14
10	Sexuellt våld.....	16
10.1	Upplysningskampanj mot våldtäkter	17
10.2	Högre kvalitet på förundersökningar vid våldtäkt	17
10.3	Samordningsgrupper mot överfallsvåldtäkter.....	19
10.4	Obligatorisk utbildning om sexualiserat våld	19
10.5	Sexualbrottslagstiftningen	20
11	Kostnaderna för mäns våld mot kvinnor	22
12	Undersökningar om mäns våld mot kvinnor	22
13	Överfallsskyddet i hemförsäkringen	23
13.1	Diskriminerande villkor.....	23
14	Våld i samkönade parrelationer.....	24
14.1	Brottsofferjour för hbt-personer.....	25
15	Hedersrelaterat våld och förtryck	26
16	Kriminalisering av tvångsäktenskap	29
16.1	Nationell handlingsplan mot tvångsäktenskap.....	30
17	Sexualundervisning i skolan.....	30

Fel! Okänt namn på

18	Grupper av kvinnor som är särskilt utsatta	31
18.1	Våld mot äldre kvinnor	32
18.2	Våld mot kvinnor med funktionsnedsättning	32
18.3	Våld mot missbrukande kvinnor	34
18.4	Våld mot papperslösa kvinnor	34
18.5	Utländska kvinnors stryktålighet – en översyn av 2 kap. 4 § utlänningslagen	35
19	Familjevåldsenheter.....	36
20	Barnahus.....	36
21	Mäns våld ett folkhälsoproblem	37
22	Mäns våld i brottsstatistiken	38
23	Behandlingsprogram för våldsamma män	38

2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en översyn av livsvillkoren för kvinnor och barn som lever med skyddade personuppgifter.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör lägga fram förslag om att besöksförbud ska kunna kombineras med elektronisk övervakning.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Socialstyrelsens verksamhetsuppföljning, återrapporteringskrav och tillsynsansvar över kommunernas arbete mot mäns våld mot kvinnor bör skärpas.¹
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en särskild tillsynsfunktion på Socialstyrelsen över kommunernas arbete mot mäns våld mot kvinnor.¹
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att våldsutsatta kvinnor bör ha rätt till särskilda kontaktpersoner inom polisen och socialtjänsten.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att kvinnor som tvingats fly från sitt hem bör ha laglig möjlighet att få återvända för att hämta sina och eventuella barns personliga tillhörigheter i skydd av polis.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör ge Socialstyrelsen i uppdrag att göra en samlad översyn av kommunernas möjligheter att erbjuda boenden till personer som utsatts för våld i nära relationer samt lägga fram förslag till lämpliga åtgärder.¹
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med en plan för hur staten ska ta sitt långsiktiga ekonomiska ansvar för kvinnojourernas arbete.¹
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör ta initiativ till en nationell upplysningskampanj som syftar till att minska antalet våldtäkter.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en oberoende kommission för att kartlägga brister i förundersökningar om våldtäkt.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om samordningsgrupper mot överfallsvåldtäkter i storstäderna.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om relevant, obligatorisk utbildning om sexualiserat våld och mäns våld mot kvinnor för rättskedjan och yrkesutbildningar som juristlinjen och polis-, sjuksköterske-, läkar- och socionomutbildningarna.²
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att förordna målsägandebiträde för sexualbrottsoffer.

Fel! Okänt namn på

14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör ge ett tilläggsdirektiv till den pågående utvärderingen av den nya sexualbrottslagen som syftar till att se över praxis vid våldtäkt mot barn samt komma med förslag till förändringar.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en nationell kostnadsberäkning av mäns våld mot kvinnor och barn.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ge Socialstyrelsen eller annan lämplig myndighet i uppdrag att kontinuerligt genomföra frågeundersökningar om förekomsten av mäns våld mot kvinnor.¹
17. Riksdagen begär att regeringen återkommer med förslag till lagstiftning som innebär att överfallsskyddet i hemförsäkringen även ska gälla för en skadelidande som utsatts för våld av en medförsäkrad familjemedlem.³
18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att alla yrkespersoner som möter människor som utsatts för samkönat partnervåld ska ha relevant hbt-kompetens.
19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ett handlingsprogram för hur homosexuella, bisexuella och transpersoner (hbt) som drabbas av partnervåld ska få relevant stöd och hjälp.
20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör rikta särskilda anslag till den nationella brottsofferjouren för hbt-personer.
21. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att det ska finnas enheter specialiserade på mäns våld och samkönat partnervåld inom samtliga berörda myndigheter med särskilt avsatta medel, särskilda policydokument, handlingsplaner och arbetsrutiner på samtliga berörda myndigheter. och att dessa enheter ska ha specifik kompetens om hedersrelaterat våld och om invandrade kvinnors särskilda erfarenheter i övrigt.¹
22. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör ge i uppdrag till Socialstyrelsen eller Länsstyrelsen i Östergötlands län att ta fram ett utbildningsprogram om hedersrelaterat våld och förtryck för att höja kompetensen vid landets socialtjänstförvaltningar.¹
23. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ge i uppdrag till Socialstyrelsen att ta fram riktlinjer för socialtjänstens arbete med mäns våld mot kvinnor, samkönat partnervåld och hedersrelaterat våld.¹
24. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör ge i uppdrag till Länsstyrelsen i Östergötlands län att utreda hur samhällets stöd till personer som har brutit med sina familjer på grund av hedersrelaterat våld och förtryck kan förbättras och hur redan befintliga verksamheter kan förstärkas.¹

Fel! Okänt namn på

25. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att återkomma med förslag om skyddat boende för personer som utsatts för eller riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck.¹
26. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utforma ett förtydligat uppdrag till Länsstyrelsen i Östergötlands län om särskilda medel till ungas egen organisering kring frågor om hedersrelaterat våld och mäns våld i övrigt.¹
27. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till lagstiftning som innebär att en särskild brottsrubricering gör det straffbart för föräldrar att gifta bort minderåriga barn.
28. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till en nationell handlingsplan mot tvångsåktenskap.³
29. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör genomföra de av Skolverket föreslagna ändringarna avseende sex- och samlevnadsundervisning i grund- och gymnasieskolans kursplaner.²
30. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om inrättande av resursjourer som har kompetens att ta emot kvinnor med missbruk och psykiska funktionsnedsättningar.¹
31. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör ge Socialstyrelsen i uppdrag att i samarbete med SKL (Sveriges Kommuner och Landsting) ta fram och sprida befintlig kunskap om mäns våld mot äldre kvinnor.¹
32. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör ge Socialstyrelsen i uppdrag att ta fram ett utbildningsmaterial för personalen i äldreomsorgen om mäns våld mot äldre kvinnor.¹
33. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utreda hur situationen för våldsutsatta kvinnor med funktionsnedsättning kan underlättas.¹
34. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att missbrukande kvinnor som utsatts för mäns våld ska erbjudas behandling i könseparerade grupper.¹
35. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utreda hur våldsutsatta kvinnor som lever gömda utan uppehållstillstånd ska få nödvändigt stöd och skydd mot mäns våld.¹
36. Riksdagen begär att regeringen lägger förslag till lagändring för att komma till rätta med de fortsatta missförhållandena med avvisningsbeslut av kvinnor som misshandlats eller kränkts av en närstående man under den tvååriga prövotiden.⁴
37. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om inrättande av familjevårdsenheter över hela landet.
38. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om samarbete och inrättande av s.k. barnahus i alla större kommuner i landet.

Fel! Okänt namn på

39. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att barnahusens verksamhet också ska erbjudas barn som bevittnat våld och övergrepp i nära relationer.
40. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att frihet från könsrelaterat våld bör bli ett nytt delmål inom folkhälsopolitiken.¹
41. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om inrättande av regionala centrum för kvinnofrid i varje sjukvårdsregion.¹
42. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör ge i uppdrag till Rikspolisstyrelsen att utveckla ett kodningssystem för brott där kvinnor över 15 år misshandlats och där könet på gärningsmannen och relationen mellan gärningsman och offer framgår.
43. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag till hur alla män som utövat våld i nära relationer ska få tillgång till relevant behandling.
44. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om skyndsam beredning av förslagen i rapporten Mäns våldsutövande – barns upplevelser.

¹ Yrkandena 3, 4, 7, 8, 16, 21–26, 30–35, 40 och 41 hänvisade till SoU.

² Yrkandena 12 och 29 hänvisade till UbU.

³ Yrkandena 17 och 28 hänvisade till CU.

⁴ Yrkande 36 hänvisat till SfU.

3 Mäns våld mot kvinnor

Mäns våld mot kvinnor är ett allvarligt samhällsproblem som berör många människors liv och vardag. År 2008 anmäldes över 28 000 fall av misshandel och över 3 900 våldtäkter mot kvinnor över 15 år (Brå). De senaste tio åren har antalet anmälningar av misshandelsbrott mot kvinnor ökat med 34 procent. Ökningen beror delvis på att kvinnors benägenhet att anmäla har ökat men det finns även mycket som tyder på att det faktiska våldet mot kvinnor ökar (Diesen och Diesen, Övergrepp mot kvinnor och barn, 2009, Brå 2008:25). Mörkertalet beräknas vara mycket stort. Brå uppskattar att endast 20 procent av alla brott leder till polisanmälan (Brå 2008:25).

Varje år dödas dessutom cirka 16 kvinnor av en närstående man. Brottsstatistiken visar att de utsatta kvinnorna ofta är bekanta med eller har en nära relation till männen som misshandlar. År 2008 begicks 57 procent av de anmälda brotten inomhus av en bekant till kvinnan. Att våldet ofta utövas inom hemmets fyra väggar är en av förklaringarna till det stora mörkertalet.

Undersökningen Slagen Dam (2001) visar bl.a. att 25 procent, eller var fjärde kvinna, upplevt fysiskt våld från någon man efter sin 15-årsdag. 56 procent av alla kvinnor har trakasserats sexuellt. Enligt undersökningen har totalt sett 46 procent, alltså nästan hälften av alla svenska kvinnor, erfarenheter av någon form av våld från en man efter sin 15-årsdag. Omfångsundersökningar som gjorts i andra länder bl.a. Canada, Finland och Norge visar på liknande siffror (Diesen, 2009).

Även män kan självklart utsättas för våld i en relation. Men det våld som närstående män riktar mot kvinnor är oftare upprepat, grövre och leder till fler negativa konsekvenser för den drabbade än det våld som drabbar män i en (heterosexuell) relation. Män rapporterar oftare att de utsatts för trakasserier i form av telefonsamtal, sms m.m. än för hot och våld.

Särskilt utsatta för mäns våld är unga kvinnor och ensamstående kvinnor med barn. Relationsvåldet begränsar dessutom kvinnors livsutrymme mer på så sätt att kvinnor oftare än män väljer att avstå från vissa aktiviteter p.g.a. rädsla för att bli utsatta för våld (Brå rapport 2009:12, Våld mot kvinnor och män i nära relationer). Då mäns våld mot kvinnor är vanligt förekommande och ofta grovt och upprepat krävs särskilda åtgärder för att minska våldet.

Det finns olika sätt att analysera och förklara mäns våld mot kvinnor. Förklaringar på individnivå där män antas vara våldsamma på grund av social utsatthet, alkoholmissbruk, psykisk sjukdom eller "integrationsproblem" tenderar att förminska problemet. Kulturella förklaringar tar också fasta på det annorlunda och lyfts fram endast när det gäller icke-svenska eller icke-västerländska kulturer. Vi ser att mäns våld i grunden beror på den ojämlika fördelningen av makt mellan könen i samhället. Denna skeva maktfördelning underlättar för enskilda män att bruka våld mot kvinnor. Arbetet för att stoppa våldet och ge våldsutsatta skydd och stöd måste därför ske utifrån insikten om att våldet har sina rötter i den rådande samhällsstrukturen där män är överordnade och kvinnor underordnade. Därmed inte sagt att förklaringar på individ-

Fel! Okänt namn på

nivå inte kan bidra till våldsutövandet. Men vi anser inte att den huvudsakliga orsaken till våldet är att det är enskilda individer som har problem.

Vi behöver även se och ändra samhällsstrukturen för att kunna lösa problemet med mäns våld mot kvinnor. Men att söka särskilda förklaringar som bortser från den manliga maktens inverkan på samhället och de relationer mellan män och kvinnor som existerar i vårt samhälle vore ett ödesdigert misstag. Grunden för kvinnoförtryck är inte specifikt för vissa kulturer eller vissa traditioner. Våldet som drabbar kvinnor finns runt omkring oss, i vardagen. Och i de värsta fallen leder detta våld till nya tragedier och nya rubriker som förmörkar vår tillvaro.

Vi vill i den här motionen även lyfta upp frågor om våld i andra nära relationer än mellan män och kvinnor i heterosexuella relationer. I vårt arbete med att bekämpa mäns våld mot kvinnor får inte kvinnor och män som utsatts för partnervåld i samkönade relationer hamna i skymundan. Detsamma gäller kvinnor och män som utsatts för hedersrelaterat våld och förtryck. Partnervåld i samkönade relationer liksom hedersrelaterat våld och förtryck är, på samma sätt som gäller i diskussionen om mäns våld mot kvinnor i stort, ett uttryck för föreställningar om kön och sexualitet kopplade till känslor av makt och kontroll hos den som utövar våldet.

4 Regeringens handlingsplan mot mäns våld mot kvinnor

Målet för jämställdhetspolitiken är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Ett delmål är att mäns våld mot kvinnor ska upphöra och att kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet. Regeringen har tagit fram en handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer (Skr. 2007/08:39). Detta är både nödvändigt och lovvärt. Regeringen väljer dock i handlingsplanen att förklara våldet utifrån ett individperspektiv.

Vänsterpartiet anser att det är svårt att ta ett samlat grepp på problemet om den grundläggande analysen av våldet saknas. Vår feministiska förståelse av våldet har till stor del utvecklats ur kvinnojourernas praktiska arbete med kvinnor som utsatts för mäns våld. Den svenska och internationella forskningen på området understryker våldets strukturella förankring och stödjer därmed indirekt kvinnojourernas kunskap. Tillsammans utgör detta en stark grund för en feministisk utgångspunkt i frågan.

Förutom att regeringen i sin handlingsplan helt bortser från de strukturella orsakerna till mäns våld mot kvinnor finns det en rad andra åtgärder som dessvärre är bristfälliga. Många av regeringens insatser är vagt beskrivna och saknar konkretion. Regeringen visar heller inga ambitioner att institutionalisera åtgärderna mot mäns våld mot kvinnor, vilket går i motsatt riktning mot tillgänglig kunskap på området som visar att organisationsformer och institut-

ionella strukturer är avgörande för arbetet med att bekämpa det allvarliga samhällsproblem som mäns våld mot kvinnor och barn utgör. En annan stor brist är att insatserna för att bekämpa sexuellt våld helt har uteslutits ur handlingsplanen.

FN:s kommitté för avskaffande av diskriminering av kvinnor har i en rapport (2008) uttryckt sin oro över att våldet mot kvinnor och flickor, särskilt våld i hemmet och hedersrelaterat våld, är så pass vanligt. Kommittén uppmanar därför Sverige att se till att det finns omfattande åtgärder för att bekämpa alla former av våld mot kvinnor och att avsätta tillräckliga ekonomiska medel för att se till att 2007 års handlingsplan mot mäns våld (Skr. 2007/08:39) genomförs effektivt.

5 Livsvillkoren för kvinnor med skyddad identitet

Problemen som drabbar våldsutsatta kvinnor och barn är komplexa. Detta gäller särskilt de kvinnor och barn som tvingas leva under skyddad identitet. En rad svårigheter uppstår i vardagen för de kvinnor som tvingas fly från närstående män. Det kan handla om att kvinnan alltid får förseningsavgifter då räkningarna kommer till hennes adress för sent eftersom posten vidarebefordras via Skatteverket. Vidare blir det svårt att hyra en lägenhet eller till och med att skaffa ett betalkort för den kvinna som har skyddad identitet. Myndigheterna har ofta problem med att hantera frågor om skyddade personuppgifter.

Det förekommer att myndigheter av okunskap bryter sekretessen så att den förföljande mannen får kännedom om var kvinnan och barnet befinner sig. Flera kvinnor vittnar om hur de tillsammans med sina barn tvingas flytta gång på gång och hur påfrestande detta är, inte minst för barnen. Det finns exempel på barn som bytt namn så många gånger att de inte längre kommer ihåg vad de heter. Vidare får kvinnor som lever med skyddad identitet ofta ekonomiska problem pga sjukskrivning eller att det är svårt att ha kvar ett arbete på ständig flykt. Misshandlade och förföljda kvinnors och barns rättigheter och möjligheter att leva ett drägligt liv ska inte hänga på att en enskild handläggare har nödvändig kompetens.

Vänsterpartiet föreslår därför en översyn av livsvillkoren för de kvinnor och barn som lever med skyddade personuppgifter i syfte att förbättra deras situation. Regeringen bör göra en översyn av livsvillkoren för kvinnor och barn som lever med skyddade personuppgifter och därefter återkomma med förslag på nödvändiga förändringar. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

6 Besöksförbud

Forskning från England visar att en kvinna blir fysiskt misshandlad i genomsnitt trettio gånger innan hon kommer i kontakt med polis (Diesen, 2009). Känslor som rädsla, skuld och skam kan leda till att en misshandlad kvinna inte väljer att anmäla brottet eller att hon går tillbaka till mannen efter en anmälan. Forskaren Eva Lundgren beskriver hur våldet genom långsam upptrappning till sist blir ett normalt inslag i kvinnans liv. Risken för att mannen ska skada kvinnan allvarligt är störst när hon lämnar honom eller gör en polisanmälan. Risken för dödligt våld är störst inom två månader efter att hon tagit dessa båda steg (Diesen, 2009). Cirka 70 procent av de män som misshandlat en kvinna inom en relation återfaller i sitt våldsamma beteende. Det är därför av yttersta vikt att mannens chans att upprepa misshandeln minimeras. Åklagare bör därför ha som rutin att förordna om besöksförbud vid anmälan om misshandel i en nära relation.

Vänsterpartiet har medverkat till att förbättra lagstiftningen om besöksförbud, bl.a. genom att införa möjligheten till besöksförbud i det egna hemmet. Dessvärre har vi fått indikationer på att lagen tillämpas på mycket olika sätt i olika delar av landet. Detta medför en stor godtycklighet och rättsotrygghet för utsatta kvinnor och barn. Detta visar på nödvändigheten av att polis och åklagare får relevant, obligatorisk utbildning när det gäller mäns våld mot kvinnor (se nedan under avsnitt 10.4).

Enligt en rapport från Brottsförebyggande rådet (2007:2) är majoriteten av dem som ansöker om besöksförbud kvinnor och de allra flesta ansökningar avser män. Mycket ofta rör det sig om personer som har eller har haft ett förhållande. År 2004 meddelades 33 beslut om besöksförbud avseende gemensam bostad. År 2006 hade antalet meddelade beslut ökat till 112 stycken. Brå:s rapport visar att majoriteten av de sammanboende flyttat isär innan eller i samband med att ansökan om besöksförbud gjordes. Hälften av de tillfrågade i Brå:s enkät uppgav att besöksförbudet överträtts minst en gång.

Överträdelserna bestod vanligtvis i trakasserier och hot per telefon eller sms. Fem procent av de tillfrågade uppgav att de under besöksförbudet blivit misshandlade av den person de ska skyddas emot. Över 80 procent av de svarande har bra erfarenheter av polisens bemötande samt uppger att de som helhet är nöjda med besöksförbudet. Besöksförbudet har medfört att de lämnats i fred och fått en ökad trygghet i tillvaron. Att en stor andel av besöksförbuden överträds och att det är vanligt med upprepade överträdelser visar enligt Brå på att bättre uppföljning och tydligare reaktioner på överträdelser är nödvändigt.

I den s.k. Stalkningsutredningen (SOU 2008:81) föreslås en ny lag om kontaktförbud. Ett kontaktförbud ska enligt utredningen kunna förenas med elektronisk övervakning. Vänsterpartiet anser att de personer som vid upprepade tillfällen har överträtt ett besöksförbud bör förses med en elektronisk övervakning, dvs. en fotboja med en GPS-sändare. Det skulle kunna fungera som ett larm både till brottsoffret och till polisen. Självfallet är det viktigt att besöksförbud i kombination med elektronisk fotboja inte ersätter andra risk-

bedömningsåtgärder och på så sätt invaggar den utsatta kvinnan i en falsk trygghet. Åtgärden bör i stället ses som ett komplement som syftar till att förstärka skyddet för kvinnan.

Regeringen bör lägga fram förslag om att besöksförbud kan kombineras med elektronisk övervakning. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

7 Kommunernas ansvar för mäns våld mot kvinnor

En kvinna som har utsatts för våld eller hot om våld från en närstående man måste få möjlighet till hjälp från samhället. Även barn som bevittnat våld behöver skydd och stöd. Kommunen har det övergripande ansvaret för att alla som vistas där får den hjälp och det stöd de behöver. Enligt 5 kap. 11 § 2 st socialtjänstlagen ska socialnämnden särskilt beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation. Hjälpen kan omfatta plats på skyddat boende, juridisk rådgivning, riskbedömningssamtal och stödsamtal. Omfattningen av stödet varierar dock mellan olika kommuner. Endast 96 av landets 257 kommuner (37 procent) erbjuder skyddat boende för kvinnor som utsatts för våld i nära relationer i kombination med akuta och kontinuerliga stödsamtal för de utsatta kvinnorna samt för barnen.

Enligt SKL:s kartläggning finns det ett samband mellan förekomsten av flera olika stödinsatser och att man har en särskild anställd person för att arbeta med kvinnofrid (SKL 2009). Utredningen om kvinnofridsuppdragen (SOU 2004:121) och Utredningen om socialtjänstens stöd för våldsutsatta kvinnor (SOU 2006:65) har också visat att det finns en rad brister i kommunernas stöd till våldsutsatta kvinnor även om utvecklingen delvis gått framåt. Handlingsplaner för arbetet med våldsutsatta kvinnor fanns 2005 i cirka 70 procent av kommunerna. Men om handlingsplanerna är verkningfulla eller inte beror på hur aktivt frågan om mäns våld mot kvinnor diskuteras och hur arbetet mot våldet organiseras. Det finns ofta brister i kommunernas rutiner och riktlinjer för att bemöta våldsutsatta kvinnor. Vidare brister samordningen mellan kommunerna.

En kartläggning i Stockholms län av socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor och flickor och barn som bevittnat våld (Länsstyrelsen, 2008) visar att cirka hälften av Stockholms läns kommuner och stadsdelar saknar en kvinnofridssamordnare. Vidare saknar hälften av kommunerna och stadsdelarna aktuella handlingsplaner för arbetet. Vidare visar granskningen att det finns brister i personalens grundläggande kompetens om mäns våld mot kvinnor, vilket gör att utsatta kvinnor och barn som bevittnat våld inte alltid identifieras.

Omfattningen av våldet och dess konsekvenser för kvinnan osynliggörs ofta i dokumentationen. En allvarig brist som uppmärksammas är att social-

Fel! Okänt namn på

tjänsten har ett bristande barnperspektiv som ger en hög toleransnivå när det gäller att inte utreda barns behov. Samtidigt uppger cirka hälften av respondenterna i granskningen att det inte finns tillräckligt med insatser för de utsatta kvinnorna i deras kommun/stadsdel.

Samtliga granskade kommuner och stadsdelar har kritiserats för brister. Det handlar om bristande information, samordning, statistik, mål för arbetet, hot- och riskbedömningar, system för kvalitetsgranskning och uppföljningar m.m. FN:s kommitté för avskaffande av diskriminering av kvinnor är i sin rapport från 2008 oroad över att socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor varierar mellan kommunerna och att vissa kommuner inte kan erbjuda skyddat boende för alla våldsutsatta kvinnor, bl.a. kvinnor med särskilda behov. Det är nu hög tid för regeringen att ta dessa uppenbara brister på allvar.

För att kommunerna på bästa sätt ska kunna ta sitt ansvar för att tillgodose våldsutsatta kvinnors behov måste kunskapen om mäns våld mot kvinnor bli bättre. Ökad kompetens är t.ex. en av de åtgärder som Länsstyrelsen i Stockholms län föreslår i sin kartläggning (2008). Vänsterpartiet anser att samtliga anställda inom den kommunala socialtjänsten bör delta i kompetensutveckling kring sexualiserat våld och s.k. hedersrelaterat våld, våld i samkönade relationer samt mäns våld mot kvinnor med funktionsnedsättningar eller missbruksproblem.

För att stimulera en kompetensutveckling inom socialtjänsten och personal som arbetar med människor med funktionsnedsättning avseende könsrelaterat våld i nära relationer avsätter Vänsterpartiet 55 miljoner kronor per år. Pengar för detta ändamål föreslås i Vänsterpartiets motion för utgiftsområde 9 "Hälsovård, sjukvård och social omsorg".

Enligt den nya förordningen med länsstyrelsens instruktion (SFS 2007:825) ska det bl.a. finnas en särskild sakkunnig i jämställdhetsfrågor vid länsstyrelsen. Vidare framgår det att länsstyrelsen ska integrera ett jämställdhetsperspektiv i sin verksamhet. I länsstyrelsens regleringsbrev för år 2008 anges att länsstyrelsen ska bidra till att uppnå de jämställdhetspolitiska målen i länet samt redovisa vilka insatser som gjorts. Detta är lovvärt men vi efterlyser en tydligare reglering av länsstyrelsernas (från och med 1 januari 2010 Socialstyrelsens) tillsyn över hur kommunerna arbetar mot mäns våld mot kvinnor.

I enlighet med Utredningen om kvinnofridsuppdragen (SOU 2004:121) anser Vänsterpartiet att länsstyrelserna (från och med 1 januari 2010 Socialstyrelsen) bör göra mer ingående granskningar av kommunernas arbete mot mäns våld mot kvinnor. Därför bör Socialstyrelsens verksamhetsuppföljning, återrapporteringskrav och tillsynsansvar över kommunernas arbete mot mäns våld mot kvinnor skärpas. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Vi anser även att det behövs en särskild tillsynsfunktion över kommunernas arbete mot mäns våld mot kvinnor vid Socialstyrelsen. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

7.1 Kontaktpersoner för våldsutsatta kvinnor

Att vara utsatt för våld av en närstående person är traumatiskt och tröskeln för att anmäla ett sådant brott är extra hög. Därför kan det kännas svårt att redogöra för sin situation gång på gång för olika personer. Vänsterpartiet vill att de personer som utsätts för våld i nära relationer ska få särskilda kontaktpersoner hos polisen och socialtjänsten. En kontinuerlig och stabil kontakt med myndigheterna skulle stärka kvinnans förtroende för polisen och socialtjänsten. Kvinnans vetskap om att någon har en helhetsbild av hennes situation kan också stärka hennes beslut att lämna en våldsam relation.

Våldsutsatta kvinnor bör alltså ha rätt till särskilda kontaktpersoner inom polis och socialtjänst. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Vänsterpartiet föreslår också att kvinnor som tvingats fly från eller som har lämnat sin man, och känner fruktan för våld eller hot om våld från honom, bör ha laglig rätt att återvända till sitt hem för att hämta sina och eventuella barns personliga tillhörigheter i skydd av polis. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

7.2 Brist på boende för våldsutsatta kvinnor

Den som utsätts för våld i en nära relation får i många fall problem med sitt boende. Dels kan den våldsutsatta bli utslängd från sin partners lägenhet, dels kan hon tvingas fly för att undkomma våldet. I många kommuner är det i praktiken kvinnojourerna som står för insatser när det gäller skyddat boende till utsatta kvinnor och barn (se nedan). Bristen på ekonomiska resurser för långsiktiga lösningar, till exempel när det gäller frågan om boende, är ett av de problem som lyfts upp i kartläggningen av socialtjänstens arbete med våldsutsatta kvinnor (Länsstyrelsen 2008). Det finns bl.a. behov av fler skyddade boenden i de granskade kommunerna/stadsdelarna men även andra typer av mellanboendeformer. 79 procent av kommunerna/stadsdelarna i kartläggningen köper boende i andra kommuner vid behov. Bristen på boende för våldsutsatta gör sig gällande även när det gäller hbt-personer som utsätts för våld i nära relationer.

Enligt SKL (Utveckling pågår. En kartläggning av kvinnofridsarbetet i kommuner, landsting och regioner, 2009) erbjuder 80 procent av kommunerna skyddat boende på kvinnojour som bedrivs ideellt. Akut skyddat boende finns vanligtvis i kommunerna medan mera långsiktigt boende sällan kan erbjudas. Problemet med att kommunerna många gånger inte kan erbjuda våldsutsatta kvinnor ett lämpligt boende handlar till stor del om den generella bristen på bostäder.

Den av regeringen initierade utförsäljningen av allmännyttan, som pågår främst i storstadsområdena, gör inte saken bättre. Att det byggs bra lägenheter till rimliga priser är en grundläggande förutsättning för att kommunerna ska kunna ta sitt ansvar för våldsutsatta kvinnors och barns boende. Kommunerna måste också bli bättre på att samarbeta över gränserna när det gäller boende-

Fel! Okänt namn på

frågan, t ex genom att bilda resurspooler med boenden för de personer som utsatts för våld i nära relationer. Läs mer om våra förslag när det gäller skyddat boende nedan under rubriken ”Hedersrelaterat våld och förtryck”.

Regeringen bör ge Socialstyrelsen i uppdrag att göra en samlad översyn av kommunernas möjligheter att erbjuda boenden till personer som utsatts för våld i nära relationer samt lägga fram förslag på lämpliga åtgärder. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

8 En nationell haverikommission för utredning av dödligt våld mot kvinnor

Forskning visar att en kvinna löper störst risk att utsättas för våld av en man hon har en relation med när hon vill lämna honom. Gränsen mellan att bli svårt misshandlad och dödad är hårfin, vilket de senaste årets många tragedier där kvinnor mördats av pojkvänner, sambos eller makar vittnar om. Enligt Brå:s rapport Dödligt våld mot kvinnor i nära relationer (2001:11), kände 84 procent av kvinnorna som föll offer för dödligt våld gärningsmannen. I knappt hälften av fallen hade den dödade kvinnan haft en nära relation till den våldsutövande mannen. Det är ett stort misslyckande när samhället inte lyckas stoppa våldet och ge utsatta kvinnor skydd och hjälp.

Vänsterpartiet har tidigare lagt förslag om att förstärka myndigheternas ansvar genom en ”nationell haverikommission” som utreder de fall där en kvinna mördats av en närstående man. Syftet är att hitta brister i myndigheternas agerande och förbättra rutinerna i det förebyggande arbetet och förhindra att fler kvinnor mördas. Därför är det glädjande att Socialstyrelsen presenterat ett lagförslag för utredningar då kvinnor har avlidit med anledning av brott i nära relationer (Rapport, artikelnr 2009-126-83). Syftet med utredningsverksamheten är att ge underlag för förslag som ska förebygga att kvinnor utsätts för brott av närstående. Socialstyrelsen föreslås bli utredande myndighet.

Lagen om utredningar avseende barn som avlidit i anledning av brott (LuB) har fungerat som modell för det nya förslaget. Vi anser att lagförslaget bör genomföras snarast. Vidare bör målet vara att även utreda de fall där kvinnor blivit grovt misshandlade av närstående män.

9 Kvinnojourerna

Frivilliga eldsjälur organiserade i tjej- och kvinnojourer gör enorma insatser för samhället när de i stor utsträckning står för de praktiska stödinsatserna till utsatta flickor och kvinnor. Detta är ett ansvar som kommun, landsting och stat egentligen bör ta. Genom kvinnors ideella frivilligarbete i jourerna kan brottsoffer få relevant hjälp trots att samhällets insatser brister. Kvinnojourer-

Fel! Okänt namn på

nas styrka ligger i att de är skapade av kvinnor för kvinnor. Det är en frizon där ingen ifrågasätter kvinnors och barns upplevelser av våld. Tjej- och kvinnojourerna spelar också en central roll när det gäller att synliggöra och sprida kunskap om våldets mekanismer och konsekvenser. Trots jourernas gedigna kunskap om mäns våld mot kvinnor existerar de fortfarande under osäkra förhållanden.

Detta är en paradox då företrädare för polis, socialtjänst och sjukvård själva anser att de lokala kvinnojourerna ger ett mer heltäckande stöd till utsatta kvinnor än vad de själva kan erbjuda. Kvinnojourerna är mycket uppskattade av myndigheter och andra samhällseliga aktörer för sin stora kompetens när det gäller mäns våld mot kvinnor. Många kvinnor söker också hjälp och stöd hos brottsofferjourerna som är ett mycket värdefullt komplement till kvinnojourerna när det gäller stöd till kvinnor och barn som utsatts för mäns våld.

I dag finns det kvinnojourer i ungefär hälften av landets kommuner och antalet kvinnor som söker hjälp ökar stadigt. Statistik från Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (ROKS) visar att medlemsjourerna under år 2007 bara kunde erbjuda skyddat boende till hälften av de kvinnor som var i behov av det. Samtidigt ökade antalet förfrågningar från kommun, polis och skola med nästan 30 procent. Detta visar att det behövs mer resurser till kvinnojourerna.

Förra mandatperioden var Vänsterpartiet med och genomförde en satsning på närmare 100 miljoner kronor på resurser till våldsutsatta kvinnor och barn. Medlen fördelades till kommuner och ideella kvinno-, tjej- och brottsofferjourer för att utveckla omhändertagandet av brottsoffer. Genom handlingsplanen mot mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer har regeringen tillfört kommunerna utvecklingsmedel i syfte att förstärka kvinnojoursverksamheten och kvalitetsutveckla stödet till våldsutsatta kvinnor och barn på lokal nivå.

Detta är lovvärt men långtifrån tillräckligt. Tyvärr är det fortfarande svårt för kvinnojourerna att göra långsiktiga planeringar för sin verksamhet. Kvinnojourerna behöver kontinuerlig finansiering för att kunna bedriva ett fungerande arbete på lång sikt. I dag drivs verksamheten i projektform och är beroende av tillfälliga satsningar. Mycket av jourernas tid går åt till att ansöka om nya projektpengar.

Enligt en utvärdering från ROKS av processen vid fördelning av statliga medel för år 2007 är variationen stor bland medlemsjourerna när det gäller uppfattningen om hur samverkan med kommunen fungerade. En knapp tredjedel anser att samarbetet inte fungerade väl eller att det inte fungerade alls.

Enligt utvärderingen har den ändrade politiken lett till att jourerna är utlämnade till kommunernas goda vilja, vilket ger upphov till klara orättvisor i ett jämförande perspektiv. I vissa fall tycks det vara en direkt antifeministisk hållning särskilt från chefstjänstemän och ibland politiker som spelat en roll för jourens möjlighet att göra en ansökan. Den avslutande slutsatsen är att samverkan "under tvång" mellan ideella kvinnojourer och motsträviga kommuner tenderar att misslyckas. När kommunen är ovillig att ansöka om medel bör jourerna därför ha möjlighet att söka på egen hand.

Fel! Okänt namn på

För att komma till rätta med problemen kring jourernas finansiering föreslår vi att regeringen återkommer med en plan för hur staten ska ta sitt långsiktiga ekonomiska ansvar för kvinnojourernas arbete. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Regeringen har även avsatt medel för en utvärdering och utveckling av kvinnojourerna. Målet är enligt handlingsplanen att stärka förutsättningarna för ett förbättrat och mer kunskapsbaserat arbete. Socialstyrelsen ska utvärdera arbetssätt och metoder som används av kvinnojouurer i deras arbete med våldsutsatta kvinnor och barn i dialog med Riksorganisationen för kvinnojouurer och tjejjourer i Sverige (ROKS) och Sveriges kvinnojouurers riksförbund (SKR).

Vänsterpartiet anser dock att utvärderingen även bör omfatta brottsofferjourernas arbete med våldsutsatta kvinnor. Vidare är det problematiskt om syftet med utvärderingen är att styra frivilliga organisationers arbete. Vår förhoppning är att så inte är fallet och att detta garanteras av att utvärderingen ska ske i dialog med ROKS och SKR. Om brottsofferjour för hbt-personer skriver vi mer nedan.

10 Sexuellt våld

Att bli utsatt för sexuellt våld, som våldtäkt, är något av det mest kränkande brott en människa kan bli utsatt för. Detta vittnar många våldtäktsoffer om. Det vanligaste är att förövaren är en man och den som utsätts för våldtäkten en kvinna. År 2008 anmäldes 3 924 våldtäkter där offret var kvinna och 101 våldtäkter där offret var en man. Detta visar att våldtäkt och annat sexuellt våld, precis som mäns våld mot kvinnor, är ett strukturellt problem.

På 40 år har antalet anmälda våldtäkter i Sverige mer än tiodubblats (Brå). Sverige har flest våldtäktsanmälningar per capita i Europa, 58 per 100 000 invånare (2008). Detta är 3–5 gånger så många som i övriga nordiska länder och ca 10–20 gånger fler än länderna i Öst- och Sydeuropa (Diesen och Diesen, Övergrepp mot kvinnor och barn, 2009). Det finns inga säkra svar på om det är det faktiska antalet våldtäkter eller anmälningsbenägenheten som ökat. Större undersökningar om förekomsten av våldtäkt i Sverige saknas. Enligt Nationella trygghetsundersökningen (Brå, 2008) uppskattas 52 000 personer (0,7 procent) ha utsatts för sexualbrott år 2007. Enligt internationella studier beräknas mörkertalet, d v s sexualbrott som aldrig anmäls, uppgå till mellan 80 och 90 procent.

Sexuellt våld förekommer även mellan hbt-personer. Kunskapen om det faktiska antalet sexualbrott där både förövare och offer, eller en av dem, är hbt-person är ännu mindre än när det gäller mäns sexuella våld mot kvinnor. Det är få brott som anmäls och mörkertalet antas vara mycket stort. Samhället och rättsväsendet har varit dåliga på att uppmärksamma och hantera denna typ av brott och det finns ett stort behov av vidare diskussion och kompetenshöjning hos berörda myndigheter för att hantera dessa frågor.

10.1 Upplysningskampanj mot våldtäkter

Amnesty publicerade år 2008 en undersökning om svenska folkets attityder till våldtäkter (Var går gränsen? En attitydundersökning om våldtäkt). Resultatet av attitydundersökningen är nedslående då den bl.a. tyder på att många ungdomar, speciellt unga killar, i större utsträckning än andra åldersgrupper tycker att våldtagna kvinnor bär en del av skulden för brottet. En vanlig attityd bland unga män är att om kvinnan varit alkoholpåverkad eller om hon tidigare har flörtat med förövaren så får hon skylla sig själv.

För att motverka och förändra de oroande attityderna bland ungdomar behövs politiska initiativ. Vänsterpartiet har länge krävt satsningar på genuskunskap i lärarundervisningen och på skolans sex- och samlevnadsundervisning, som i dag är mycket ojämn och på många håll i stort sett obefintlig. Vi vill att ämnet ska få eget utrymme på schemat.

Men det behövs även en större informationskampanj som kan användas som diskussionsunderlag bland ungdomar. Socialstyrelsen, Ungdomsstyrelsen och Nationellt Centrum för Kvinnofrid bör ges i uppdrag att ta fram ett material att använda i skolor och på andra ställen där ungdomar träffas.

Undersökningen visar även på tydliga könsskillnader bland befolkningen i stort. Män lägger generellt sett större ansvar på den våldtagna kvinnan. Något som kan motverka detta är en satsning på en bred opinionsbildande kampanj. Detta skedde för några år sedan på området mäns våld mot kvinnor, då Brottsoffermyndigheten ansvarade för en kampanj som bl.a. utgjordes av affischering i kollektivtrafiken. Kampanjen bör utformas på ett sådant sätt att den vänder sig till olika målgrupper.

Regeringen bör alltså ta initiativ till en nationell upplysningskampanj som syftar till att minska antalet våldtäkter. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

10.2 Högre kvalitet på förundersökningar vid våldtäkt

Ett stort problem är att de attityder bland främst unga män som Amnestys undersökning påvisade även finns bland de myndighetspersoner som har i uppgift att bekämpa mäns våld och sexuellt våld mot kvinnor. Så länge föreställningar som att berusade kvinnor som haft någon form av relation med förövaren innan våldtäkten har sig själva att skylla florerar bland poliser, åklagare och domare kommer attityderna att fortleva. Dessutom riskerar föreställningarna om våldtagna kvinnor att påverka myndighetspersonerna i deras yrkesutövning, vilket är ett stort problem för alla våldtagna kvinnors rättstrygghet.

När det gäller relations- eller s.k. upprägningsvåldtäkter är det mycket vanligt att mannen under förhör kommer med en samtyckesinvändning, dvs. att kvinnan gav samtycke till att ha sex. En sådan ord-mot-ord-situation leder ofta till bevisvärigheter vilket gör att fallet läggs ned eller mannen frias efter eventuell rättegång.

Fel! Okänt namn på

Bevisvärigheter är en orsak till att de flesta våldtäktsanmälningar sällas bort redan på ett mycket tidigt stadium under polisutredningen. År 1996 var åtalshäufigkelsen för våldtäkt 20 procent jämfört med 11 procent 2004. Trots att anmälningarna ökat tiofalt har antalet åtalade för våldtäkt legat mellan 100 och 200 personer under perioden 1965 till 2004 (Diesen och Diesen, Övergripp mot kvinnor och barn, 2009).

Ett ytterligare problem är utredningarnas kvalitet. Till stor del handlar detta om utbildningsfrågor, vilket vi återkommer till nedan. Men det handlar också om hur polis och åklagare i allmänhet bedriver dessa förundersökningar.

Tyvärr förekommer det i alltför stor utsträckning att förundersökningar om våldtäkt läggs ner t.o.m. innan uppenbart enkla och rutinmässiga åtgärder har genomförts. Såväl brottsoffer som vissa åklagare och poliser kan berätta historier om att män som borde ha misstänkts för våldtäkt inte ens har kallats till förhör och att förekommande förhör ofta är betydligt mindre ifrågasättande än vad som är normalt vid polisförhör.

En undersökning av förundersökningar från Stockholms län 2004 visar att så stor andel som 33 procent av de misstänkta aldrig blev hörda av polisen. I samma undersökning var det bara i 18 procent av våldtäktsärendena som målsägandebiträde utsågs under förundersökningen (Diesen och Diesen, Övergripp mot kvinnor och barn, 2009). Det finns även en alltför utbredd föreställning om att många våldtäktsanmälningar är falska. Forskning från England visar att cirka 3 procent av anmälningarna i det undersökta materialet kunde anses vara falska eller misstänkt falska.

En svensk undersökning visar att polis och åklagare inte i någon av de misstänkt falska anmälningarna hänvisade till att kvinnans trovärdighet var bristande utan till andra orsaker som för sen anmälan, brist på skador, orimlig berättelse, psykisk sjukdom och psykosociala problem, ovilja att medverka i utredningen och att kvinnan anmält att hon våldtagits förut (Diesen och Diesen, Övergripp mot kvinnor och barn, 2009). Samma omständigheter leder ofta till att förundersökningen läggs ned. I praktiken medför detta att särskilt utsatta grupper av kvinnor som hemlösa, missbrukare och psykiskt sjuka m.fl. saknar rättsväsendets stöd när det gäller anmälda sexualbrott.

Enligt Amnesty's rapport "Fallet nedlagt – våldtäkt och mänskliga rättigheter i de nordiska länderna" (2008) är brottsoffrets sociala status oerhört viktig för möjligheten att bli trodd av polisen. Även detta finns det fler som kan vittna om. Amnesty menar att när det gäller vissa grupper av kvinnor är svårigheterna att bli trodda, och därmed att få rättslig upprättelse, så stora att man kan tala om diskriminering.

De grupper som lyfts fram är unga kvinnor, i synnerhet om de varit berusade vid tillfället för våldtäkten, asiatiska och östeuropeiska kvinnor som lever med svenska män, kvinnor i prostitution, kvinnor med psykosociala problem och kvinnor som tidigare anmält våldtäkt.

På grund av risken för ord-mot-ord-situationer är den tekniska bevisningen viktig när det gäller våldtäkter. En av de bevismöjligheter som finns är de rättsintyg som skrivs efter läkarundersökning av den våldtagna.

Enligt uppgifter från en undersökning i tidningen Arbetaren uppsökte 596 personer Södersjukhusets akutmottagning för våldtagna kvinnor. Minst 60 procent av dessa gjorde en polisanmälan, men åklagare begärde endast ut rättsintyg i 30 procent av fallen. Enligt Brå uppsöker 39 procent av alla i landet som polisanmält våldtäkt också sjukvården. Det finns med andra ord förutsättningar för att i högre grad än vad som görs i dag använda sig av teknisk bevisning för att gå vidare med förundersökningar.

Det är av oerhörd vikt för de våldtagna kvinnorna och för alla kvinnors tilltro till rättsväsendet att en anmälan om en så pass stor kränkning tas på allvar. Ett rättsintyg är möjligen inte alltid nödvändigt för att leda ett fall till åtal, men torde vara det i en betydligt större andel av fallen än vad som redovisas från Södersjukhusets akutmottagning för våldtagna kvinnor. Särskilt upprörande är det när ett fall läggs ner utan att rättsintyg överhuvudtaget begärts ut.

Amnesty har föreslagit att regeringen ska inrätta en granskningskommission för att hitta brister i förundersökningar och föreslå åtgärder. Kommissionen bör enligt Amnesty vara oberoende från polis- och åklagarväsendet, även om samarbete självklart är nödvändigt. Vi stödjer Amnestys krav. Regeringen bör inrätta en oberoende kommission för att kartlägga brister i förundersökningar om våldtäkt. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

10.3 Samordningsgrupper mot överfallsvåldtäkter

Även om överfallsvåldtäkterna endast utgör cirka 12–13 procent av det totala antalet våldtäkter, så innebär rädslan att bli överfallen och våldtagen en stor begränsning av kvinnors frihet. Därför är det viktigt att man efter rapporterade överfallsvåldtäkter snabbt kan vidta åtgärder för att gripa misstänkta gärningsmän. Ett grundläggande problem är i dag den bristande samordningen när det gäller spaningen. Utredarna ser inte alltid att det finns andra våldtäkter där samma tillvägagångssätt använts eller våldtäktsmän med samma signalement i ett annat polisdistrikt. En systematisk samverkan sker alltför sällan och trots dataregister och dna-teknik har förmågan hos polisen att finna förövare av överfallsvåldtäkter snarare minskat än ökat (Diesen och Diesen, Övergrepp mot kvinnor och barn, 2009).

I storstäderna har gärningsmän troligen större möjlighet och benägenhet att utföra sina brott på mer vitt skilda platser, t.ex. utefter en särskild tunnelbane- eller busslinje. Detta försvårar för polisen att se mönster i våldtäkterna då områdena är indelade i olika polismästardistrikt. Vi anser därför att det finns skäl att inrätta samordningsgrupper mot överfallsvåldtäkter, i synnerhet i storstäderna. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

10.4 Obligatorisk utbildning om sexualiserat våld

Under förra mandatperioden drev Vänsterpartiet på arbetet för ökade kunskaper om mäns våld mot kvinnor samt en förstärkning av jämställdhetsper-

Fel! Okänt namn på

spektivet i hela rättsväsendet. Vi såg till att kunskaphöjande insatser inom rättsväsendet kom igång. Det är dock långt kvar tills alla led i rättskedjan har tillräckliga kunskaper om sexualiserat våld och mäns våld mot kvinnor och därför måste det kompetenshöjande arbetet fortsätta. Alla aktörer måste ha kunskap om maktstrukturerna som ligger bakom sexualbrott och mäns våld mot kvinnor, och kunskap om hur bemötandet av utsatta kvinnor och barn ska ske. Bemötandet av brottsoffer för sexualbrott är oerhört viktigt eftersom det påverkar den utsattas vilja att delta i utredning och eventuell rättegång. Ett bemötande som upplevs som dåligt och kränkande får ofta motsatt effekt, vilket leder till en ond cirkel där ännu färre våldtagna kvinnor vill göra polisanmälan. Att höja kompetensen hos samtliga myndigheter som kommer i kontakt med kvinnor och barn som utsatts för sexualbrott är därför oerhört viktigt såväl för brottsoffrens rättstrygghet som för väl genomförda förundersökningar och därmed möjligheterna till upprättelse.

Vi vet att det förekommer att kränkande och ovidkommande frågor ställs till brottsoffret i samband med polisanmälan, brottutredning och rättegång. Det är inte acceptabelt. Polisen och Åklagarmyndigheten måste utveckla sin förhörsmetodik med utgångspunkt i relevant forskning om sexualiserat våld och reaktionerna efter en våldtäkt. Polisen, åklagarna och domstolarna måste även utveckla bemötandet med utgångspunkt i kunskap om sexualbrottsoffers särskilda behov. För att säkerställa ett bättre bemötande av offer för olika former av sexualbrott måste satsningen på utbildning och kompetenshöjning om sexualiserat våld och mäns våld mot kvinnor i rättsväsendet intensifieras. Vänsterpartiet vill införa en obligatorisk vidareutbildning för polis, Åklagarmyndigheten och domstolsväsendet i dessa frågor.

Det är också hög tid för obligatorisk genusutbildning och utbildning i sexualiserat våld på juristlinjen, polis-, sjuksköterske-, läkar- och socionomutbildningarna. Vänsterpartiet menar att utbildning om sexualiserat våld och mäns våld mot kvinnor ska vara ett obligatoriskt inslag på grundnivå i dessa yrkesutbildningar. Vad som ovan anförs om relevant, obligatorisk utbildning för rättskedjan och yrkesutbildningar vad gäller sexualiserat våld och mäns våld mot kvinnor bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Det initiala bemötandet av brottsoffer är som sagt mycket viktigt. Sexualbrottsoffer har behov av tydlig information om lagstiftning och möjligheter till stöd och hjälp under hela rättsprocessens gång. Vänsterpartiet anser att det är värdefullt att de som utsätts för sexualbrott får ett juridiskt biträde redan från början av polisutredningen. För att skapa trygghet och stärka sexualbrottsoffers ställning bör ett målsägandebiträde förordnas redan när förundersökning inleds. Regeringen bör därför genomföra förslagen i den s.k. Målsägandebiträdeutredningen. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

10.5 Sexualbrottslagstiftningen

Riksdagen skärpte år 2005 sexualbrottslagstiftningen. Vänsterpartiet deltog aktivt i samarbetet med regeringen för att ta fram de nya lagförslagen, som

innehåller många förändringar. Vi medverkade till att kryphål i lagen täpptes till. Det har dock visat sig att det fortfarande finns delar av lagstiftningen som behöver ses över. Regeringen har tillsatt en utvärdering av den nya sexualbrottslagstiftningen. Utvärderingen ska presenteras senast den 29 oktober 2010. Utredaren ska bl.a. utreda frågan om det för straffansvar för våldtäkt bör krävas att tvång har använts eller om den straffrättsliga grunden i stället bör vara bristen på samtycke (dir. 2008:94).

Inför ändringarna i sexualbrottslagstiftningen debatterades frågan om samtycke i våldtäktsparagrafen livligt. När frågan om våldtäkt eller sexuellt tvång prövas i rätten bygger vår lagstiftning i dag på att gärningsmannen använt våld, hot eller tvång eller att offret var i hjälplöst tillstånd. Dessa grundförutsättningar för att det ska kunna vara fråga om våldtäkt kvarstår i den nya våldtäktsbestämmelsen, om än uttunnat genom att kravet på tvång har satts lägre.

Det avgörande problemet med rådande våldtäktsbestämmelse och andra straffbestämmelser i brottsbalken om sexuella övergrepp är att de står i konflikt med Europakonventionen angående skydd för mänskliga rättigheter, artiklarna 3 och 8, i enlighet med den tolkning som gäller efter Europadomstolens dom den 4 december 2003 i målet M.C. mot Bulgarien (mål nr 39272/98).

Denna dom innebär att Sverige, för att inte bryta mot Europakonventionen, är skyldigt att införa en lagstiftning som medför att varje "sexual act" som inte bygger på samtycke utan är "non-consensual" ska vara straffbar. Europadomstolens dom bygger på ett samtycke med utgångspunkt i sexuell autonomi, dvs. kvinnans rätt till sin sexualitet och kropp.

Vänsterpartiet anser att den svenska sexualbrottslagstiftningen i fortsättningen måste grundas på den princip om skydd för individens sexuella autonomi som Europadomstolen slagit fast, dvs. samtycke. Vi anser att det är självklart att lydelsen av bestämmelsen sexuellt tvång ska bygga på frånvaron av samtycke och att en straffbestämmelse för våldtäkt bör baseras på offrets bristande samtycke. För Vänsterpartiet är kvinnors rätt till sin egen kropp och sexualitet en mänsklig rättighet och som sådan vare sig kompromissbar eller förhandlingsbar. Kvinnors rätt att själva välja när och vem de vill ha sex med är ovillkorlig. Ett nej är ett nej och inte tolkningsbart vare sig av förövare eller domstolar.

Europarådets medlemsstater har genom ministerrådet kommit överens om en rekommendation om att kriminalisering av sexuella handlingar som inte grundas på samtycke, inbegripet fall där offret inte visat prov på något motstånd, är nödvändigt för ett effektivt skydd för kvinnor mot våld och att ytterligare reformer på detta område måste genomföras. Vi avvaktar den pågående utvärderingen och kommer därför inte med något konkret yrkande i denna motion.

I den nya lagen tydliggjordes att begrepp som frivillighet och samtycke inte är relevanta när man pratar om barn. Det är helt riktigt. Alla personer som utför sexuella handlingar med någon som är under 15 år begår en våldtäkt – oavsett andra omständigheter. Oroväckande nog har det visat sig att tillämpningen av denna del av lagstiftningen inte har följt intentionerna. Praxis har

Fel! Okänt namn på

utvecklat sig så att domstolarna har friat från våldtäkt mot barn med hänvisning till barnets samtycke. Lagstiftningen kring våldtäkt mot barn bör därför förtydligas.

Därför bör regeringen ge ett tilläggsdirektiv till den pågående utvärderingen av den nya sexualbrottslagen som syftar till att se över praxis vid våldtäkt mot barn samt komma med förslag till förändringar. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

11 Kostnaderna för mäns våld mot kvinnor

Mäns våld mot kvinnor har en negativ effekt på samhällsekonomin. Det handlar om direkta kostnader för vård för utsatta kvinnor och barn, polisinsatser, ambulanskostnader, kostnader för rättsprocesser, häktning, kriminalvård och rehabilitering, skyddat boende, men också om bortfall i form av indirekta kostnader som inkomstbortfall, nedsatt arbetsförmåga och begränsande av kvinnors deltagande i samhällslivet.

I en studie från Umeå universitet har kostnaden för ett enskilt fall med en kvinna som misshandlats av sin man beräknats. Totalt sett uppgick kostnaden till 2,5 miljoner kronor. Staten står för 85 procent av denna kostnad. Socialstyrelsen uppskattade 2006 samhällskostnaderna för mäns våld mot kvinnor till mellan 2 695 och 3 300 miljoner kronor per år.

Då ingår inte kostnader för tandvård, läkemedel, barnens skador, smärta och lidande och psykiatrisk vård. Polisen bedömer att deras egna insatser på området kostar cirka 370 miljoner kronor årligen. Det saknas dock ännu statistik över vad mäns våld mot kvinnor kostar det svenska samhället totalt. Det är en brist som gör det lättare att blunda för problemen och kan leda till att frågan inte tas på allvar. Att kostnaderna inte heller redovisas för sig på lokal och regional nivå gör det svårt att få en uppfattning om vad mäns våld innebär ekonomiskt för kommuner och landsting.

Vänsterpartiet anser därför att det är viktigt att genomföra en heltäckande beräkning av vad mäns våld i nära relationer kostar samhället. På så sätt kan vi få en bättre förståelse av problemet samt utveckla samhällets insatser. Därför bör regeringen tillsätta en utredning för att utveckla en vetenskaplig metod för och genomföra en nationell kostnadsberäkning av mäns våld mot kvinnor och barn. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

12 Undersökningar om mäns våld mot kvinnor

För att kunna se om genomförda åtgärder och insatser för att stoppa mäns våld mot kvinnor fått avsedd effekt bör undersökningar av våldsförekomsten genomföras kontinuerligt. I Finland och Danmark har t.ex. frågeundersök-

ningar som direkt fokuserat på mäns våld mot kvinnor genomförts vid flera tillfällen (Brå rapport 2009:12). Sådana serier av undersökningar saknas dock i Sverige, vilket är en stor brist.

Därför bör regeringen ge Socialstyrelsen eller annan lämplig myndighet i uppdrag att kontinuerligt genomföra frågeundersökningar om förekomsten av mäns våld mot kvinnor. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

13 Överfallsskyddet i hemförsäkringen

Vår vanligaste försäkring är hemförsäkringen. En hemförsäkring består normalt av flera olika delar och kan ersätta dels skador på privat egendom, dels ge ersättning om försäkringstagaren själv skadas eller blir skadeståndsskyldig. Tvärtemot vad många tror utgår ersättning från hemförsäkringarnas överfallsskydd oftare till följd av brott begångna utanför hemmet än innanför hemmets väggar. Försäkringsvillkoren utesluter nämligen sedan gammalt rätt till ersättning vid brott begånget av en medförsäkrad familjemedlem, även om en fällande dom finns. Statistiskt sett är hemmet den farligaste platsen för kvinnor att vistas på när det handlar om misshandel, medan män oftast utsätts för våld i offentliga miljöer. Därför är villkoren för hemförsäkringarnas överfallsskydd könsdiskriminerande.

13.1 Diskriminerande villkor

Det är i första hand gärningsmannens ansvar att betala skadestånd, ett annat alternativ är att brottsoffret har en försäkring som kan täcka skadorna och ett tredje alternativ är statlig brottsskadeersättning. En förutsättning för brottsskadeersättning är att brottet är polisanmält. Däremot kräver inte lagen att det finns en fällande dom. Det kan vara möjligt för brottsoffret att få ersättning även om gärningsmannen förblir okänd, t.ex. då spaningsresultat saknas eller då någon gärningsman inte kan bindas vid brottet.

Vid våld och övergrepp i nära relationer är den misstänkte aldrig okänd. Då är det tvärtom så att kvinnan eller barnet pekar ut en välbekant person, ofta mannen i familjen, som den skyldige. Brottsoffermyndigheten får i ett fall med en känd misstänkt inte ta över domstolens roll och peka ut en skyldig genom att besluta om brottsskadeersättning. Det måste finnas en fällande dom för att brottsskadeersättning ska kunna komma i fråga.

Detta innebär att kvinnor och barn som utsätts för våld i hemmet av företrädesvis manliga förövare ofta blir utan ersättning. En man som misshandlas i en krogkö kan däremot räkna med att bli kompenserad via överfallsskyddet i sin hemförsäkring även om gärningsmannen inte fälls för brottet. Vänsterpartiet anser att konsekvenserna av hemförsäkringens villkor vid våld i nära relationer är synnerligen orättvisa. Vidare vill vi poängtera att det är viktigt

Fel! Okänt namn på

att en eventuell lagstiftning om villkoren i hemförsäkringen görs könsneutral eftersom det även förekommer våld i samkönade relationer.

Företrädare för försäkringsbranschen hävdar att en lagstiftning om försäkringsvillkorens innehåll skulle få en negativ inverkan på produktutvecklingen samt leda till höjda premier. Försäkringsbolagen är enligt gällande lagstiftning fria att utforma villkoren i enlighet med civilrättsliga principer. Den nya försäkringsavtalslagen som trädde i kraft den 1 januari 2006 innebär ingen förändring i detta avseende (prop. 2003/04:150).

Vänsterpartiet anser att det är beklagligt att frågan inte behandlades i lagstiftningsärendet. Vi menar att det är tydligt att den skenbart könsneutrala avtalsfriheten i detta fall vilar på en manlig norm, vilket leder till oacceptabla konsekvenser för kvinnor och barn som blivit misshandlade av sina familjemedlemmar. Våld mot kvinnor är inte en angelägenhet för privatlivet utan för hela samhället. Det är orimligt att avtalsfriheten ges företräde framför kvinnors och barns ekonomiska trygghet.

Regeringen bör därför återkomma med förslag till lagstiftning som innebär att överfallsskyddet i hemförsäkringen även ska gälla för en skadelidande som utsatts för våld av en medförsäkrad familjemedlem. Detta bör riksdagen begära.

14 Våld i samkönade parrelationer

Våld inom samkönade relationer glöms ofta bort både i debatten om och när det gäller åtgärder mot våld i nära relationer. Bristande kunskaper och fördomar om homosexuella relationer har bidragit till att offren för våld i samkönade relationer är skyddslösa i än högre grad än kvinnor som utsatts för mäns våld. Det faktum att våld i parrelationer ses som ett uttryck för mäns överordning och kvinnors underordning i samhället gör att våld i samkönade relationer ofta osynliggörs eller bagatelliseras. Könet på våldsoffret och misshandlaren påverkar hur omgivningen uppfattar våldet och i förlängningen vilken hjälp som erbjuds ("Våldsamt lika och olika", 2008).

Carin Holmberg och Ulrica Stjernqvist, har i studien "Våldsamt lika och olika" (2006) gjort en första vetenskaplig kartläggning över förekomsten av samkönat partnervåld i Sverige. Deras undersökning baseras på drygt 2 000 besvarade enkätundersökningar och visar att totalt 24,9 procent har utsatts för någon form av psykologiskt, sexuellt och/eller fysiskt våld i en nuvarande eller f.d. parrelation. Fysiskt våld dominerar bland lesbiska kvinnor och sexuellt våld dominerar bland homosexuella män. Minst utsatthet rapporterar bisexuella män.

Kön och sexualitet spelar en avgörande roll i tolkningen av samkönat partnervåld. Partnermisshandel mellan homosexuella män riskerar att tolkas som ömsesidig aggressivitet och inte som ett uttryck för en maktrelation. Partnervåld mellan homosexuella kvinnor riskerar i stället att osynliggöras helt av samhället eftersom kvinnor enligt normen inte slåss. Schablonbilderna av

samkönade relationer och föreställningar kring våld och aggressivitet står på så sätt i vägen för att våldet uppmärksammas.

På samma sätt leder homofobi och heterosexism till att samkönade kärleksrelationer inte erkänns socialt och därmed riskerar att isoleras. Det innebär att parterna blir beroende av och socialt bundna till varandra. Denna isolering kan i sig leda till våld i relationen. Stödet till personer som blir utsatta för våld i sin parrelation är organiserat utifrån heterosexuellas behov.

För att samhället ska kunna hjälpa och stödja hbt-personer som utsätts för våld i nära relationer behövs mer forskning om samkönat partnervåld. Därför är det glädjande att regeringen har avsatt pengar för forskning om bl.a. våld i samkönade relationer (Skr. 2007/08:39, åtgärd 52). Dock saknar regeringens handlingsplan åtgärder för hur polis, sjukvård, socialtjänst, kvinnojourer m.fl. som möter människor som utsatts för våld i nära relationer ska få en ökad hbt-kompetens i praktiken. Kompetenshöjande insatser behövs framförallt när det gäller transpersoner och unga hbt-personer.

Regeringen bör därför göra kraftfulla satsningar så att alla yrkespersoner som möter människor som utsatts för samkönat partnervåld har relevant hbt-kompetens. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Det finns både olikheter och likheter mellan det våld som utövas i samkönade och heterosexuella relationer. Våldets konsekvenser är dock desamma för offret, oavsett könet på våldsutövaren. Studien "Våldsamt lika och olika" visar att det är viktigt att studera det samkönade partnervåldet ur dessa två perspektiv samtidigt för att kunna hjälpa de män och kvinnor som utsätts för våldet. Av erfarenhet vet vi att det kan vara svårt att inte glömma bort det samkönade partnervåldet när frågan om mäns våld mot kvinnor avhandlas. De åtgärder som riktas mot det samkönade partnervåldet i regeringens handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer är förhållandevis få (Skr. 2007/08:39).

Regeringen bör därför utreda och återkomma med ett handlingsprogram för hur hbt-personer som drabbas av partnervåld ska få relevant stöd och hjälp. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

14.1 Brottsofferjour för hbt-personer

Studien "Våldsamt lika och olika" visar att endast ett fåtal hbt-personer har sökt hjälp när de varit utsatta för våld av en partner. Då har de oftast vänt sig till traditionella verksamheter som kvinnojour och brottsofferjour. Det råder på många håll en missuppfattning om att hbt-personer helst söker sig till sina "egna" organisationer för att få hjälp. Dessutom saknas det ett väl utbyggt nät av brottsoffermottagningar för hbt-personer runt om i landet.

RFSL (Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas och transpersoners rättigheter) driver en brottsofferjour för hbt-personer. Brottsofferjouren är nationell och har kontakt med våldsutsatta hbt-personer via telefon, mejl och personliga besök.

Regeringen har i sin budget för 2010 inte avsatt riktade pengar till brottsofferjouren. Jouren måste nu i stället ansöka om pengar i konkurrens med en rad

Fel! Okänt namn på

andra organisationer. Till brottsofferjouren vänder sig, förutom hbt-personer som utsatts för partnervåld, även de som utsatts för hatbrott. Jouren riskerar även att bli tvungen att söka pengar från olika ställen när hatbrott och partnervåld separeras. Forskning visar dock att hatbrott och våld i samkönade relationer ofta hänger ihop. Det är nämligen inte ovanligt att de som vänder sig till jouren blivit utsatta för båda typerna av våld.

Vänsterpartiet avsätter i sin budget 2 miljoner kr för 2010. RFSL har en ovärderlig kompetens när det gäller att bemöta hbt-personer som utsatts för brott, oavsett om det handlar om partnervåld eller hatbrott. Regeringen bör därför rikta särskilda anslag till den nationella brottsofferjouren för hbt-personer. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

15 Hedersrelaterat våld och förtryck

Hedersrelaterat våld och förtryck har, liksom mäns våld mot kvinnor i övrigt, generellt sin grund i kön, sexualitet, makt och kulturella föreställningar om dessa företeelser. Det hedersrelaterade systemet är komplext och innehåller en mångfald förtryckande former av strukturell och organiserad karaktär (Hedersrelaterat våld och förtryck i Stockholms stad 2009).

Mörkertalet när det gäller hedersrelaterat våld och förtryck antas vara stort. Framst är det flickor och unga kvinnor som drabbas av hedersrelaterat våld och förtryck men även pojkar och unga män blir utsatta. Om flickor som är utsatta offentliggör sin historia genom ett besök hos socialtjänsten kan det innebära ytterligare våld och hot. Därför väljer många unga flickor att söka hjälp på annat sätt (Om våld i hederns namn. Länsstyrelsen Östergötland, 2008). Hbt-personer är en grupp som särskilt riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck.

Enligt en nationell undersökning från länsstyrelsen år 2004 (Samverkan för skyddat boende. Nationell rapport från länsstyrelserna om skyddat boende med mera för flickor och unga kvinnor som riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld) fanns det närmare 2 000 kända fall av hedersrelaterat våld hos myndigheter och organisationer. Av dessa beräknades 10–15 procent vara i behov av skyddat boende.

Enligt en rapport från Socialstyrelsen ("Frihet och ansvar – En undersökning om gymnasieungdomars upplevda frihet att själva bestämma", 2007) är kunskapen om hur många ungdomar som utsatts för hedersrelaterat våld bristfällig. Den enkätundersökning som ligger till grund för rapporten visar att det finns en liten grupp ungdomar som lever under oroväckande eller helt oacceptabla förhållanden. Dock är resultaten osäkra, varför mer forskning är nödvändig. Undersökningen ger även en mycket begränsad kunskap om i vilken utsträckning homo- eller bisexuella ungdomar är utsatta för hedersrelaterat våld.

I en rapport från 2006 konstaterar Länsstyrelsen i Östergötland att regeringens satsning på insatser mot hedersrelaterat våld har gjort nytta men att det finns mycket kvar att göra. Fortfarande är skillnaderna i kunskapsnivå stor

Fel! Okänt namn på

mellan olika kommuner och län och det finns stora variationer i hur långt man generellt kommit i arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck. Länsstyrelsen ser bl.a. behov av fortsatta utbildningsinsatser till berörda yrkesgrupper, att berörda myndigheter och andra aktörer tar fram gemensamma handlingsplaner, en förbättrad samverkan mellan myndigheter och ideella organisationer – främst mellan skola och socialtjänst – samt en fortsatt och ökad satsning på attitydpåverkande insatser riktade mot föräldrar och pojkar/bröder.

En kartläggning av hedersrelaterat våld och förtryck i Stockholms stad 2009 visar att en av tio flickor i Stockholm lever med hedersrelaterat förtryck i hemmet. Kartläggningen visar att var tionde 15-årig flicka i Stockholm och fyra procent av pojkarna lever med hedersrelaterade problem som begränsar deras liv. Hedersproblem var den grundläggande orsaken för mer än hälften av alla flickor som under 2006 omhändertogs enligt lagen om vård av unga (LVU 2 §).

Enligt rapporten är socialtjänstens arbete med kvinnor och ungdomar som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck undermåligt. Bristen på strukturerade och evidensbaserade metoder för t.ex. riskbedömning eller ren okunskap om hur sådana metoder ska användas gör att utsatta personer får ett rättsosäkert och godtyckligt stöd. Då socialtjänsten verkar ha halkat efter andra aktörer i samhället rent kompetensmässigt rekommenderas en satsning på kompetensutveckling för socialtjänsten (Se professor Belfrages granskning i rapporten).

Under den förra mandatperioden drev Vänsterpartiet igenom en rad specifika insatser mot hedersrelaterat våld. Bland annat satsades 200 miljoner kronor på skyddat boende och förebyggande insatser. Ansvariga myndigheter fick i uppdrag att arbeta särskilt med dessa frågor.

Till exempel fick Socialstyrelsen i uppdrag att utveckla arbetsmetoder när det gäller hedersrelaterat våld, Åklagarmyndigheten, Rikspolisstyrelsen och Domstolsverket fick i uppdrag att förbättra kunskapen inom rättsväsendet, särskilda medel satsades för att stödja självorganisering bland unga tjejer som är utsatta, Myndigheten för skolutveckling fick i uppdrag att stärka skolans arbete med såväl patriarkalt våld i stort som hedersrelaterat våld mer specifikt. Flera av dessa insatser fortsätter i regeringens handlingsplan mot mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer. Det är i sig välkommet men inte tillräckligt.

Regeringen nämner i sin handlingsplan (Skr. 2007/08:39) att det är angeläget att länsstyrelserna fortsätter satsningen på åtgärder för att bekämpa hedersrelaterat våld och förtryck. Syftet är att samordna myndigheternas arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck med det generella arbetet för att motverka mäns våld mot kvinnor.

Vänsterpartiet anser att syftet är gott men att fler åtgärder bör sättas in för att bekämpa det hedersrelaterade våldet och förtrycket. I dag saknar kommunerna riktlinjer för sitt arbete med personer som utsatts för hedersrelaterat våld och myndigheternas insatser saknar samordning vilket undersökningen av från Stockholm tydligt visar.

Vänsterpartiet anser att det ska finnas enheter specialiserade på mäns våld och samkönat partnervåld inom samtliga berörda myndigheter med särskilt

Fel! Okänt namn på

avsätta medel, särskilda policydokument, handlingsplaner och arbetsrutiner på samtliga berörda myndigheter. Dessa enheter ska ha specifik kompetens om hedersrelaterat våld och om invandrade kvinnors särskilda erfarenheter i övrigt. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Dessutom bör regeringen ge i uppdrag till Socialstyrelsen eller Länsstyrelsen i Östergötland att ta fram ett utbildningsprogram rörande hedersrelaterat våld och förtryck för kompetenshöjning av landets socialtjänstförvaltningar. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

Vidare bör regeringen som ett led i det fortsatta arbetet ge i uppdrag till Socialstyrelsen att ta fram riktlinjer för socialtjänstens arbete med mäns våld mot kvinnor, samkönat partnervåld och hedersrelaterat våld. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

Enligt regeringens handlingsplan (Skr. 2007/08:167) ska Länsstyrelsen i Östergötlands län utöver sitt regionala uppdrag lämna stöd till insatser på nationell eller länsövergripande nivå mot hedersrelaterat våld och förtryck. Vi anser dock att regeringens uppdrag inte är tillräckligt specifikt. De kvinnor, flickor och pojkar som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck har ofta komplexa problem och behov av ett långvarigt stöd från samhället. För att komma bort från våldet och hotet tvingas de inte sällan bryta helt med sina familjer. Att flytta till en ny ort utan att kunna upprätthålla kontakt med vänner och familj kan leda till stor utsatthet och isolering.

Regeringen bör därför ge i uppdrag till Länsstyrelsen i Östergötlands län att utreda hur samhällets stöd till personer som har brutit med sina familjer på grund av hedersrelaterat våld och förtryck kan förbättras och hur stödet till redan befintliga verksamheter kan förstärkas. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

Vänsterpartiet menar vidare att stödet till skyddade boenden måste utökas. Tillgång till skyddat boende ska finnas i alla kommuner. De specifika behov som kvinnor och ungdomar som riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld har måste beaktas i detta sammanhang. Det kan t.ex. handla om specifika krav p.g.a. säkerhetsskäl som särskilt gör sig gällande i samband med hedersrelaterat våld och förtryck. Regeringen bör mot bakgrund av detta återkomma med förslag om skyddat boende för personer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

En viktig del av det förebyggande och attitydpåverkande arbetet handlar om att stärka rösten hos dem som bär på egna erfarenheter av våld. Länsstyrelserna bör få i uppdrag att förmedla särskilda medel för att stödja unga människor som utsätts för hedersrelaterat våld. I första hand bör dessa medel gå till unga kvinnors, men också unga mäns, egen organisering kring frågor om hedersrelaterat våld och mäns våld i övrigt. Regeringen bör därför utforma ett förtydligt uppdrag till Länsstyrelsen i Östergötlands län om särskilda medel till ungas egen organisering i enlighet med det ovan angivna. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

16 Kriminalisering av tvångsäktenskap

Ett arrangerat äktenskap kan ingås frivilligt medan ett tvångsäktenskap utmärks av att en av parterna, eller båda, tvingas att ingå äktenskapet. Det finns en gråzon mellan arrangerade äktenskap mot den ena viljan och tvångsäktenskap (Gift mot sin vilja. Ungdomsstyrelsen, 2009:5). Vänsterpartiet anser att den lagändring som gjordes 2004 är ett steg i rätt riktning för att motverka barn- och tvångsäktenskap. Men problemet med unga flickor som gifts bort kvarstår trots att lagen ändrats. Att lagstiftningen inte tillåter barnäktenskap är visserligen en ytterst viktig signal men det behövs ytterligare åtgärder för att skydda flickor mot att bli bortgifta. Vi efterlyser därför en bestämmelse som gör det straffbart för föräldrar att gifta bort sina barn.

En sådan lagstiftning ligger helt i linje med FN:s konvention om barnets rättigheter och är enligt vår mening ett medel för att tillgodose barnets bästa. Vänsterpartiet anser att den nuvarande strafflagstiftningen inte räcker för att motverka barnäktenskap. De föräldrar som väljer att gifta bort sitt barn bör kunna ställas till svars för detta. Ett barnäktenskap är per definition alltid ett tvångsäktenskap. Det gäller även i de fall där barnet är över 15 år och själv inte ser äktenskapet som ett påtvingat arrangemang.

Det finns exempel på att flickor under 18 år valt att gå med på att gifta sig för att få möjlighet att flytta hemifrån. Enligt kartläggningen av hedersrelaterat våld och förtryck i Stockholms stad som vi skriver om ovan har 18 procent av flickorna och 13 procent av pojkarna i undersökningen inskränkningar när det gäller det framtida valet av äktenskapspartner.

Ungdomsstyrelsen har särskilt sett över frågan om tvångsäktenskap och konstaterar i sin rapport att samhället i dag inte tar något övergripande ansvar för denna omfattande och komplexa fråga (Gift mot sin vilja. Ungdomsstyrelsen, 2009:5). 6,6 procent av flickorna och 3,8 procent av pojkarna mellan 16 och 25 år i Sverige upplever att de inte har möjlighet att fritt välja vem de ska gifta sig med. Detta motsvarar cirka 70 000 ungdomar.

Flickor med utländsk bakgrund uppger i störst utsträckning att de har begränsningar eller villkor. Ungdomsstyrelsens kartläggning visar att arrangerade äktenskap/tvångsäktenskap är kopplade till normer om kvinnors oskuld och att de används för att styra flickors och kvinnors sexualitet på ett sätt som i många fall kränker deras rättigheter. Ungdomar som bor i socialt utsatta områden som Hjällbo, Araby, Rosengård och Husby uppger i högre grad än andra unga i riket att de har begränsningar eller villkor i förhållande till äktenskap eller val av partner.

Andelen unga med utländsk bakgrund som uppgav att de skulle bestraffas hårt och att föräldrarna skulle ta avstånd från dem om de var homo- eller bisexuella är hög framförallt bland dem som även hade begränsningar eller uppställda villkor i förhållande till val av partner och äktenskap. Myndigheten föreslår bl.a. att man kriminaliserar tvångsäktenskap och barnäktenskap. Dessutom föreslås en nationell handlingsplan mot tvångsäktenskap.

Utredningen om människohandel (SOU 2008:41) innehåller förutom förslag som syftar till att skärpa lagstiftningen mot människohandel förslag om

Fel! Okänt namn på

barnäktenskap. Utredningen konstaterar dock att det tvång som kan föregå ett tvångsäktenskap redan är kriminaliserat i strafflagstiftningen och att det inte finns behov av någon särskild brottsrubricering för tvångsäktenskap som inte är barnäktenskap.

Dock föreslås en kriminalisering av att en vårdnadshavare tillåter ett barn som är under 16 år att ingå äktenskap utomlands. Bestämmelsen tar sikte på de barnäktenskap som inte är att anse som tvångsäktenskap och straffet föreslås bli fängelse i högst två år. Vi menar att förslaget inte räcker för att komma åt problemen med tvångsäktenskap. Även unga kvinnor som är över 16 år men under 18 år är i behov av skydd mot att bli bortgifta.

Regeringen bör snarast återkomma med ett förslag till lagändring som innebär att en särskild brottsrubricering gör det straffbart för föräldrar att arrangera äktenskap för minderåriga barn. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Läs mer om vårt förslag att avskaffa dispensmöjligheten för att gifta sig då man är under 18 år i vår motion 2009/10:So512.

16.1 Nationell handlingsplan mot tvångsäktenskap

I Norge kom den första handlingsplanen mot tvångsäktenskap 1998. År 2005 kom en ny handlingsplan och i samband med den infördes även en straffrättslig lagstiftning kring barn- och tvångsäktenskap. Den norska handlingsplanen innehåller bl.a. åtgärder för att förstärka redan pågående insatser mot tvångsäktenskap, förebyggande åtgärder, åtgärder för att höja myndigheternas kompetens samt åtgärder för att stödja utsatta personer.

Vänsterpartiet anser att det är av stor vikt att även Sverige har en motsvarande handlingsplan. Ett sådant dokument är en grund för nödvändiga insatser som samtidigt visar att frågan att motverka tvångsäktenskap är högt prioriterad.

Regeringen bör därför lägga fram förslag till en nationell handlingsplan mot tvångsäktenskap. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

17 Sexualundervisning i skolan

För Vänsterpartiet är det självklart att alla barn ska delta i all undervisning. Skolplikten handlar om alla elevers rätt till kunskap. För oss står barnen i fokus och vår ståndpunkt är att skolan har skyldighet att se till att alla ska kunna tillgodogöra sig sex- och samlevnadsundervisningen i skolan. Därför är det viktigt att skapa dialog och hitta lösningar på problem som kan uppstå. Ibland behöver vissa lösningar extra resurser, och det är vi beredda att ge skolan. Vänsterpartiet anser att skolan spelar en central roll för att ge unga människor möjlighet att tidigt diskutera och reflektera över frågor kring relat-

ioner, samlevnad och sexualitet. Därför vill vi förstärka undervisningen i sex och samlevnad.

På så sätt kan förutsättningarna för att fånga upp de ungdomar som lever under hot och våld bli bättre. Vidare kan unga mäns attityder till flickor och kvinnor, vilket i förlängningen påverkar synen på våldtäkt och våld mot kvinnor, lyftas upp i skolans sexualundervisning. Vi menar att ämnet sex och samlevnad ska ingå som ett viktigt kunskapsmål i läroplanerna för grundskolan och gymnasieskolan och bör integreras i ämnen som samhällskunskap, psykologi, historia, svenska och religion.

Skolverket fick 2005 ett regeringsuppdrag att genomföra en översyn av grund- och gymnasieskolans kursplaner med avseende på sex och samlevnad. Under 2006 redovisade Skolverket uppdraget och gav förslag till nya och förtydligade mål i kursplanerna för biologi, idrott och hälsa med flera ämnen. Regeringen har dock lämnat förslaget utan åtgärd.

Regeringen bör genomföra de av Skolverket föreslagna ändringarna avseende sex och samlevnad i grund- och gymnasieskolans kursplaner. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

18 Grupper av kvinnor som är särskilt utsatta

Vissa grupper av kvinnor är generellt utsatta för våld i nära relationer p.g.a. olika individuella omständigheter och myndigheternas brist på kompetens. Om en kvinna som missbrukar eller har en funktionsnedsättning har utsatts för våld av en närstående man, är risken stor att socialtjänsten eller vården bara ”ser” missbruket eller funktionsnedsättningen. Våld mot äldre kvinnor som gett fysiska skador kan ofta tolkas som åldersrelaterade, t.ex. fallskador, armbrott och frakturer. Våld i samkönade relationer osynliggörs ofta, se ovan. Lesbiska kvinnor känner sig t.ex. inte alltid välkomna till kvinnojourerna och det kan vara svårt att erbjuda kvinnan trygghet om juren inte har kunskap om att ”väninnan” som följer med kan vara förövaren.

Vänsterpartiet har länge värnat stödet till brottsofferjuren för hbt-personer och menar att arbetet måste utökas och intensifieras. Därför yrkar vi på ett handlingsprogram till stöd för hbt-personer i denna motion. Länsstyrelsens granskning av socialtjänstens arbete med våldsutsatta kvinnor i Stockholms län (2008) visar att det finns stora brister när det gäller särskilt utsatta grupper.

Några kvinnojourer erbjuder möjlighet till stödkontakt för syn- och hörselskadade kvinnor, men få jurer har handikappanpassade lägenheter, vilket gör fysiskt funktionshindrade kvinnor, liksom äldre kvinnor, extra utsatta. Därför avsätter Vänsterpartiet 10 miljoner kronor i budgetmotionen för 2010 för att stödja kvinnojourerna i arbetet med att tillgänglighetsanpassa jurens lokaler.

Fel! Okänt namn på

Kvinnojourerna har svårt att ta emot kvinnor som missbrukar och/eller har psykiska funktionshinder. Staten bör ta ett särskilt ansvar för de mest utsatta kvinnorna. Vänsterpartiet vill inrätta resursjourer med kompetens att ta emot kvinnor med missbruk och psykisk funktionsnedsättning och avsätter 20 miljoner kronor i budgetmotionen för 2010 för detta ändamål.

Regeringen bör återkomma med förslag på inrättande av resursjourer som har kompetens att ta emot kvinnor med missbruk och psykisk funktionsnedsättning. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

18.1 Våld mot äldre kvinnor

Ingen av de femtiosex åtgärderna i regeringens handlingsplan riktas speciellt till äldre kvinnor som utsatts för mäns våld. Detta trots att tidigare rapporter från såväl Socialstyrelsen som Brottsoffermyndigheten visar att våld mot äldre kvinnor förekommer i en sådan omfattning att det är att betrakta som ett folkhälsoproblem. Våldet som riktas mot äldre kvinnor är mer upprepat och av ett allvarligare slag än det som drabbar äldre män (se Brottsoffermyndighetens omfångsundersökning "Ofrid – Våld mot äldre kvinnor och män", 2001). Mäns sexuella våld drabbar även äldre kvinnor, vilket ofta osynliggörs. Dessvärre är kunskapen om mäns våld mot äldre kvinnor bristfällig, bl.a. inom vård och omsorg.

Därför bör regeringen ge Socialstyrelsen i uppdrag att i samarbete med SKL (Sveriges Kommuner och Landsting) ta fram och sprida befintlig kunskap om mäns våld mot äldre kvinnor. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Regeringen bör även ge Socialstyrelsen i uppdrag att ta fram ett utbildningsmaterial om mäns våld mot äldre kvinnor för personalen i äldreomsorgen. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

18.2 Våld mot kvinnor med funktionsnedsättning

Vänsterpartiet har tidigare motionerat om att tillsätta en bred utredning för att undersöka det våld som män utsätter kvinnor och flickor med funktionshinder för. FN:s kommitté för avskaffande av diskriminering av kvinnor ber i sin rapport från 2008 Sverige att anstränga sig ytterligare för att bekämpa våldet mot kvinnor med funktionsnedsättning. Kommittén beklagar bl.a. att det saknas uppgifter om våldet mot denna grupp av kvinnor och att de utsätts för diskriminering när det gäller skydd mot våld. Utredningsinstitutet HANDU kom i maj 2007 med en rapport om omfattningen av mäns våld mot kvinnor med funktionsnedsättning.

Rapporten visade att kvinnor med funktionsnedsättning i allmänhet utsätts för mäns våld i ungefär lika hög grad som kvinnor utan funktionsnedsättning. Det fanns dock vissa skillnader. Det var vanligare att kvinnor med funktionsnedsättning blev kallade nedsättande saker och att männen fick dem att känna sig underlägsna. När det gäller kvinnor med måttlig eller lindrig utvecklings-

störning verkar deras situation vara särskilt bekymmersam. En fjärdedel av kvinnorna som lever i ett förhållande uppger att deras nuvarande partner är våldsam mot dem och en tredjedel hade blivit slagna innan de fyllt 15 år. En av fem utvecklingsstörda kvinnor hade försökt ta sitt liv.

Enligt en undersökning från Riksförbundet för social och mental hälsa (RSMH) har 70 procent av de kvinnor som kommer i kontakt med psykiatrin någon gång varit utsatta för fysiska eller sexuella övergrepp. Även Socialstyrelsen har i undersökningen av våld mot kvinnor med psykisk funktionsnedsättning (2005) visat på att denna grupp av kvinnor är mer utsatt för våld än andra kvinnor. Jämförelser tyder på att dessa kvinnor även utsätts för sexuellt våld i högre utsträckning än kvinnor utan psykisk funktionsnedsättning. Samtidigt konstateras att kunskapen och medvetenheten om problemen är starkt begränsade, och det leder till att kvinnornas behov ofta förbises.

Mäns våld mot kvinnor med funktionsnedsättning kan vara särskilt svårt för omgivningen att upptäcka eftersom kvinnan ofta är beroende av förövaren när det gäller dagliga behov som mat, sömn och hygien. Det kan även vara förövaren som bistår kvinnan när det gäller kommunikation med omvärlden, i kontakter med myndigheter, skola, vänner osv. En kvinna med en funktionsnedsättning kan även ha svårt att själv skaffa hjälp för att komma ur en relation med en våldsam man. Även kvinnor med intellektuella funktionshinder är särskilt utsatta.

Enligt Socialstyrelsen saknar många kvinnojourer möjlighet att ta emot kvinnor med psykisk funktionsnedsättning. Handikappombudsmannen visar också i en rapport (2003) att kvinno- och brottsofferjourerna har svårt att ta emot kvinnor med fysisk funktionsnedsättning. Detta trots att dessa kvinnor precis som kvinnor utan funktionsnedsättningar ofta måste fly från sina hem vid misshandel i en nära relation. Vi utvecklar resonemangen kring fysisk funktionsnedsättning och våldsutsatta kvinnor i motion 2009/10:So582.

Kommunerna bär här det största ansvaret för att se till så att skydd mot mäns våld även blir tillgängligt för kvinnor med funktionsnedsättning. Väns-terpartiet vill därför, som vi redogör för ovan, tillgänglighetsanpassa jourerna samt inrätta resursjourer med kompetens att ta emot kvinnor med psykiska funktionsnedsättningar.

Ofta kan själva funktionsnedsättningen försvåra för kvinnan i hennes kontakt med rättsväsendet. Det handlar om kommunikations- och samarbetsvårigheter men dessvärre också om hur kvinnans trovärdighet bedöms.

Mot bakgrund av den extremt svåra situation som dessa kvinnor befinner sig i bör därför frågan om våld mot kvinnor med funktionsnedsättning utredas på ett heltäckande sätt. Utredningen bör komma med konkreta förslag på hur situationen för kvinnor med funktionsnedsättning som är utsatta för mäns våld kan underlättas. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

I vår motion ”Dövas, dövblindas och hörselskadades livsvillkor” (2008/09:So314) skriver vi mer om våld mot döva kvinnor och vårt förslag om att inrätta en bildtelefon för döva kvinnor som en del av den nationella stödlinjen för våldsutsatta kvinnor vid Nationellt centrum för kvinnofrid samt att utbilda döva stödjare. I vår budgetmotion för 2010 avsätter vi 2 miljoner kronor för detta ändamål.

18.3 Våld mot missbrukande kvinnor

Mobilisering mot narkotika redovisar i rapporten ”Mäns våld mot missbrukande kvinnor” (2005) att det är mycket vanligt att missbrukande kvinnor utsätts för våld, ofta av sina missbrukande män. Rapporten kritiserar myndigheterna för att våldet ofta ses som en effekt av missbruket snarare än som ett kvinnofridsbrott som kan drabba alla kvinnor. Det är nödvändigt att även missbrukande kvinnor får hjälp och skydd mot män som utsätter dem för våld. Det är därför viktigt att kunna erbjuda behandling mot missbruk för kvinnor i könsseparata grupper. Våldsutsatta kvinnor ska inte behöva genomgå behandling i samma grupp som sin förövare. Dessutom kan kompetens både vad gäller missbruksproblematik och våld mot kvinnor samlas på ett ställe. På så sätt kan kvinnan få hjälp både med sitt missbruk och att ta sig ur en våldsamt relation. Därför bör regeringen arbeta för att missbrukande kvinnor som är utsatta för mäns våld ska erbjudas behandling i könsseparerade grupper. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

18.4 Våld mot papperslösa kvinnor

Kvinnor som lever gömda i Sverige utan uppehållstillstånd är en grupp som är extra utsatt när det gäller mäns våld. En kvinna som helt saknar rättigheter i samhället riskerar att bli utsatt för sexuella övergrepp och misshandel av män som utnyttjar hennes situation. Enligt en rad internationella konventioner som Sverige anslutit sig till är det samhällets ansvar att ge alla våldsutsatta kvinnor rätt till stöd och skydd. Gömda kvinnor som lever i Sverige utan uppehållstillstånd och som misshandlas får dock sällan skydd eller hjälp. Det är få kvinnojourer som har möjlighet att ta emot dessa kvinnor.

Anledningen är ofta att kommunerna inte ger jourerna någon ersättning för skydd till gömda kvinnor, men också att kvinnans behov ser annorlunda ut och att många jourer varken har kompetens eller resurser att hantera dessa. För gömda kvinnor med ett litet socialt nätverk i Sverige blir det svårt att hitta övernattningsställen vid flykt från en våldsamt man. Ekonomin blir också ett problem.

Vidare är det otänkbart för en gömd kvinna att polisanmäla misshandeln eftersom hon då själv riskerar att utvisas. Gömda kvinnors situation hänger också ihop med asylökande kvinnors villkor. Det finns kvinnor som söker asyl på grund av hedersrelaterat våld men får avslag på sin ansökan, framför allt för att Migrationsverket saknar kunskap om mäns våld mot kvinnor och barn och vilka uttryck det s.k. hedersrelaterade våldet kan ta sig. Några av dessa kvinnor tvingas leva gömda.

Regeringen har helt glömt bort de papperslösa kvinnorna i sin handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer (Skr. 2007/08:39). Jämställdhetsministern har uttryckt att de inte kan skriva in skydd för gömda kvinnor i ett regeringsdokument eftersom det skulle ge signaler till kvinnorna om att ”de är välkomna att stanna”.

Men det är regeringens ansvar att se till att alla våldsutsatta kvinnor, oavsett om de är papperslösa eller inte, får skydd. Därför bör regeringen utreda hur våldsutsatta kvinnor som lever gömda ska få nödvändigt stöd och skydd mot mäns våld. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

18.5 Utländska kvinnors stryktålighet – en översyn av 2 kap. 4 § utlänningslagen

Sedan årtionden har många människor upprörts över att utländska kvinnor, som misshandlats av sin man under den tvååriga prövotiden för permanent uppehållstillstånd, oftast blivit utvisade från Sverige om de brutit upp från förhållandet innan två år passerat. Många kvinnor har sett sig tvingade att stanna kvar i förhållanden trots misshandel från mannens sida, eftersom en utvisning skulle leda till fruktansvärda konsekvenser för dem i hemlandet. En rapport från ROKS (Täckmantel äktenskap, kvinnojourernas erfarenhet av fru-import, 2009) visar att kvinnojourerna har kontakt med kvinnor som gift sig med svenska män som sedan utsatt dem för våld från ett flertal regioner och länder i världen. De kvinnor som söker skydd på jourerna har vanligtvis beviljats ett tillfälligt uppehållstillstånd.

Vissa av kvinnorna befinner sig i en situation där deras uppehållstillstånd måste förlängas för att de ska få stanna i Sverige. Under 2008 kom kvinnojourerna i kontakt med sammanlagt 515 kvinnor, varav 99 hade fått barn med sin svenska man och 92 hade barn sedan tidigare.

Rapporten visar att situationen för dessa kvinnor och barn är ohållbar, trots den lagändring som gjordes år 2000. De kvinnor som jourerna möter har ofta beviljats ett tillfälligt uppehållstillstånd som antingen gäller eller har gått ut. Det innebär att vissa av kvinnorna vistas ”illegalt” i Sverige. Detta begränsar starkt deras möjligheter att få hjälp och stöd från samhället, se ovan.

Kvinnornas ytterst svåra situation blir ofta värre p.g.a. språksvårigheter och okunskap om vilka rättigheter de har. Nödvändigheter som mat, läkarvård och medicin blir ofta ett jättestort problem att ordna. En kvinna som nyligen anlant till Sverige och saknar annan anknytning än mannen är extra utlämnad. Om hon dessutom utsätts för hans våld befinner hon sig i en hopplös situation: att lämna mannen är inte möjligt eftersom hon riskerar att bli utvisad. Samtidigt kan hon inte återvända till sitt ursprungsland där hon kanske riskerar förföljelse och stigmatisering som frånskild.

Den starka kritiken mot behandlingen av kvinnor som utsätts för våld i relationen under den tvååriga prövoperioden, bl.a. i riksdagsmotioner och frågor från Vänsterpartiet i riksdagen till ansvarigt statsråd, ledde till att den dåvarande regeringen i januari 2000 lade fram en proposition i ämnet. Tyvärr begränsade propositionen skyddet för kvinnan till fall när det varit fråga om våld eller för handlingar som innebär allvarlig kränkning.

Vänsterpartiet påpekade i en reservation till utskottsbetänkandet att formuleringen kunde komma att få till följd att för hög grad av våld och allvarlig kränkning kunde komma att accepteras och att myndigheterna fick ett alltför stort tolkningsutrymme. Det är nu uppenbart att vi fick rätt i våra farhågor.

Fel! Okänt namn på

Den tidigare regeringens försök att genom lagändring åstadkomma en rimligare rättstillämpning för utsatta kvinnor har misslyckats.

Riksdagen tillkännagav i mars 2006 att det fanns skäl att närmare studera tillämpningen av bestämmelsen i syfte att klarlägga om skyddet för kvinnor och barn uppnår en godtagbar nivå. Om det visar sig att så inte är fallet borde regeringen återkomma till riksdagen med förslag om lagändring. Enligt uppgift från Regeringskansliet har regeringen nu efter långt dröjsmål begärt att Migrationsverket ska lämna en redovisning för tillämpningen av bestämmelsen. Men redan nu står det klart att det är nödvändigt med en lagändring för att skyddet för kvinnor och barn mot övergrepp ska bli godtagbart.

Regeringen bör snarast lägga fram förslag om lagändring för att komma till rätta med de fortsatta missförhållandena med avvisningsbeslut av kvinnor som misshandlats eller kränkts av närstående män under den tvååriga prövotiden. Detta bör riksdagen begära.

19 Familjevåldsenheter

Förra mandatperioden fick Vänsterpartiet till stånd en specialisering av arbetet mot mäns våld mot kvinnor och barn. Bl.a. omorganiserades åklagarväsendet, bildades ett utvecklingscentrum och inrättades familjevåldsenheter i samarbete mellan polis, åklagare, socialtjänst. Ett bra exempel på specialisering inom rättsväsendet är just de familjevåldsenheter som finns på några håll i landet. Särskilt när enheterna innehåller specialiserade åklagare fungerar de väl, eftersom det snabbar på rättsprocesser och ingripanden avsevärt. Dessa enheter kan inom sina respektive myndigheter utveckla handläggning och kompetens, samtidigt som de kan skapa effektivare samarbetsformer.

Omhändertagande av våldsamma män kan t.ex. ske samma dag som anmälan kommer in. Enheterna har också lättare för att bygga upp nära samarbeten med sociala myndigheter och organisationer som stödjer drabbade kvinnor och barn. Forskning visar även att polisdistrikt där det finns specialisering när det gäller mäns våld mot kvinnor uppvisar bättre resultat när det gäller utredningar av kvinnomisshandel (Diesen, 2009).

Regeringen bör därför inrätta familjevåldsenheter över hela landet.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

20 Barnahus

Det vanligaste vittnet till våld mot en kvinna är hennes barn. Barn som bevittnar våld eller som själva är utsatta för våld är en särskilt utsatt grupp. De är alltid medvetna om våldet och risken för ohälsa hos barn som bevittnat våld är nästan lika stor som för de barn som är direkt våldsutsatta. Stödet till dessa barn måste utvecklas och professionaliseras, och samverkan mellan aktörerna måste öka. Kvinnojourerna gör stora insatser för att stödja drabbade barn men

måste även själva få tillräckligt med stöd och resurser. Socialtjänst, hälso- och sjukvård samt skola måste ha kunskap om hur våldet påverkar barn. Kommunerna har skyldighet att beakta behov av stöd och hjälp hos barn som bevittnat våld eller som blivit utsatta för direkt våld. När det uppstår en misstanke om att ett barn har utsatts för brott så inleds i dag flera olika utredningsprocesser inom såväl rättsväsendet som socialtjänsten och hälso- och sjukvården. Utredningarna drivs ofta parallellt och innebär att barnet slussas runt i olika miljöer.

De barnahus som nu startat på flera håll i landet för barn som utsatts för våld och övergrepp är ett bra exempel på hur ansvariga myndigheter kan samverka kring barnet. Myndigheterna har i dag en skyldighet att samverka, men barnhusen går ett steg längre. Här förs samarbetet in under samma tak och barnet behöver därmed bara komma till en plats samtidigt som kvaliteten i utredningarna förbättras.

Vänsterpartiet vill att s.k. barnahus ska inrättas i alla större kommuner i landet. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

I dag riktar sig verksamheten i huvudsak till barn som utsatts för våld och sexuella övergrepp. Nästa steg borde vara att verksamheten också erbjuds barn som bevittnat våld och övergrepp i nära relationer. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

21 Mäns våld ett folkhälsoproblem

Mäns våld mot kvinnor är så vanligt förekommande att det bör ses som ett folkhälsoproblem. Våldet kan bestå av olika former av fysiskt, psykiskt och sexuellt våld. Också hot om våld och rädsla för våld påverkar kvinnors fysiska och psykiska hälsa och livssituation. I förlängningen påverkar våldet alla kvinnors liv och handlingsutrymme. Kvinnor lär sig olika strategier för att hantera sin rädsla för övergrepp. På så sätt blir mäns våld en del av alla kvinnors vardag. Folkhälsoinstitutet har föreslagit att frihet från könsrelaterat våld bör bli ett nytt delmål inom folkhälsopolitiken.

Det är ett bra förslag eftersom det visar problemets omfattning. Därför bör frihet från könsrelaterat våld bli ett nytt delmål inom folkhälsopolitiken. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Det är viktigt att samhällets stöd når alla kvinnor som är i behov av det. Därför krävs det goda kunskaper och ett bra samarbete mellan hälso- och sjukvården, kommunerna, polis, rättsväsende, kriminalvård och kvinnojourerna. Rikskvinnocentrum har nu ombildats till ett nationellt centrum för kvinnofrid.

Vänsterpartiet anser att det nu är dags att inrätta regionala centrum för kvinnofrid i varje sjukvårdsregion. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

22 Mäns våld i brottsstatistiken

År 2008 anmäldes 28 315 fall av misshandel mot kvinnor över 15 år (Brå). Av brottsstatistiken framgår att brottet i 19 466 fall begicks inomhus av gärningsman som var bekant med offret. En stor del av fallen med bekanta gärningsmän torde röra mäns våld mot närstående kvinnor. Brå har uppskattat att cirka två tredjedelar av de anmälda fallen av misshandel då kvinnan är bekant med mannen avser våld i en nära relation (Rapport från JuU 2007/08:RFR9). Ett stort problem med dagens statistik, som även uppmärksammats av riksdagens justitieutskott, är att det inte går att se om kvinnan blivit misshandlad av en närstående man, t ex pojkvän eller sambo, eller av någon annan bekant som en granne, ett syskon eller en kompis. På så sätt osynliggörs en stor del av mäns våld mot kvinnor.

I dag är det ett tidsödande arbete för forskare att gå igenom samtliga anmälningar där en kvinna misshandlats för att se om hon blivit utsatt för en närstående mans våld eller inte. För att vi ska få mer kunskap om mäns våld mot kvinnor och hur utvecklingen ser ut över tiden är det nödvändigt med statistik som redovisar vem det är som misshandlat henne och vilken relation kvinnan har till förövaren. Sedan 2008 är det möjligt att se hur många av misshandelsbrotten som begicks inomhus av en bekant i nära relation mot en kvinna som var 18 år eller äldre.

Enligt Brå:s statistik var dessa förutsättningar uppfyllda i 1 055 fall av det totala antalet brott begångna mot en kvinna över 18 år. Det finns dock anledning att tro att även flera av de 15 184 brott som begicks inomhus av en bekant mot en kvinna över 18 år skedde inom ramen för en nära relation. Könet på gärningsmannen är dock fortfarande inte möjligt att utläsa ur statistiken.

FN:s kommitté för avskaffande av diskriminering av kvinnor uppmanar Sverige att samla in omfattande statistik uppdelad på kön, ålder och våldstyp samt förhållandet mellan gärningsmannen och brottsoffret när det gäller våld mot kvinnor.

Regeringen bör därför ge i uppdrag till Rikspolisstyrelsen att utveckla ett kodningssystem för brott där kvinnor över 15 år misshandlats där könet på gärningsmannen och relationen mellan gärningsman och offer framgår. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

23 Behandlingsprogram för våldsamma män

Att män som slår ska få adekvat behandling är en viktig del i arbetet med att stoppa och förebygga mäns våld mot kvinnor och barn. Det är dock viktigt att behandlingens innehåll diskuteras ingående. Vidare är uppföljning och utvärdering av behandlingsprogrammets effektivitet central. Den våldsutsatta kvinnans och eventuella barns säkerhet under behandlingsperioden måste alltid stå i fokus. Tyvärr är det många våldsutövande män som inte har möjlighet till någon form av behandling över huvud taget. Kriminalvården har

tidigare bedrivit samverkansprojekt med bl.a. polis, åklagare och socialtjänst i ett antal kommuner.

Denna samverkan har ofta inneburit att både män som är dömda för relationsvåld och män som inte är dömda har genomgått behandlingsprogram tillsammans. Det har bl.a. inneburit att män kunnat påbörja behandling på frivårdskontor i väntan på domslut. Kriminalvården har dock beslutat att myndighetens programverksamhet för relationsbrott endast ska vara öppen för dömda män (Rapport från JuU 2007/08:RFR9). Att män som inte är dömda för våld i nära relationer inte har tillgång till relevant behandling är en stor brist som måste åtgärdas.

Regeringen bör därför återkomma med förslag på hur alla män som utövat våld i nära relationer ska få tillgång till relevant behandling. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Inom den svenska kriminalvården används sedan 2004 behandlingsprogrammet Idap (Integrated domestic abuse programme) för män som misshandlat sin partner. Programmet bygger på kognitiv beteendeterapi där männen ska lära sig att se hur våldet påverkar deras partner och eventuella barn samt lära sig att ta ansvar för våldet och hitta alternativa handlingsätt. Idap bedrevs 2008 på 17 platser i landet och programmet är under utbyggnad till fler orter. Relationer och samlevnad (ROS) är ett behandlingsprogram för sexualbrottslingar som har provats vid specialanstalterna för sexualbrottslingar.

Ingen systematisk utvärdering eller uppföljning har ännu gjorts av behandlingsprogrammen. Enligt utredningen Slag i luften (SOU 2004:121) är Kriminalvårdens uppdelning i separata program för misshandel respektive sexualbrott ineffektivt och vittnar om en kunskapsbrist på området mäns våld mot kvinnor.

Centrum för våldsprevention vid Karolinska Institutet i Stockholm har uttryckt att man inom behandlingsforskningen till viss del försökt anpassa behandlingen efter om mannen har t.ex. adhd eller alkoholmissbruk. Risken är att behandlingen riktas in på individuella problem trots att en stor del av våldet mot kvinnor utövas av vanliga, välfungerande män utan missbruk eller andra neuropsykiatriska diagnoser.

Vänsterpartiet vill införa halvtidsfrigivning, vilket skulle frigöra resurser som vi menar ska användas inom kriminalvården för exempelvis olika behandlingsprogram bl.a. för män dömda för misshandel av närstående kvinnor och sexualbrott.

Även kvinnor som misshandlar sina partners bör självfallet erbjudas samma möjligheter till behandling inom kriminalvården som misshandlande män. Det är viktigt att synliggöra att misshandel kan förekomma inom lesbiska relationer även inom kriminalvården.

Enligt SKL:s kartläggning (2009) är det endast 46 procent av kommunerna som uppger att de kontinuerligt arbetar med män som utsätter kvinnor för våld i nära heterosexuella relationer. Lika stor andel uppger att de arbetar speciellt med pappor som utsätter kvinnor och barn för våld.

Rapporten Mäns våldsutövande – barns upplevelser presenterades av den förra regeringen 2006. Rapporten är en kartläggning och beskrivning av verk-

Fel! Okänt namn på

samheter som syftar till att få män att sluta använda våld mot kvinnor och barn, samt verksamheter riktade till barn som upplever mäns våld mot kvinnor i sin familj. Enligt rapporten finns ett stort intresse av att motverka mäns våld mot kvinnor och barn. Dock är vissa områden eftersatta och det finns problem som kräver åtgärder både på kort och på lång sikt.

I verksamheter riktade till män finns i många fall utanför kriminalvårdens Idap-program stora brister när det gäller både säkerhet för kvinnor och barn och dokumentation, uppföljning och utvärdering. Rapporten föreslår därför bl.a. ett nationellt utvärderings- och utvecklingsprogram med syfte att utveckla modeller för dokumentation, uppföljning och utvärdering som på sikt kan genomföras nationellt. Trots att förslagen i rapporten är mycket angelägna har regeringen ännu inte gjort någon ansats att stödja förslagen i rapporten.

Regeringen har dock gett Institutet för utveckling av metoder i socialt arbete (IMS) i uppdrag att utvärdera och utveckla socialtjänstens metoder för att arbeta med våldsamma män. Detta är lovvärt men inte tillräckligt. Regeringen bör därför skyndsamt bereda förslagen till förändringar i rapporten Mäns våldsutövande – barns upplevelser. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Stockholm den 30 september 2009

Eva Olofsson (v)

Lena Olsson (v)

Siv Holma (v)

Elina Linna (v)

Rossana Dinamarca (v)

Amineh Kakabaveh (v)